

dr. Polona Ramšak

TAJNO DRUŠTVO MLADIH BRALCEV

Pomen branja za otroke in mladostnike

Raziskovalna naloga

Celje, 2025

Kazalo

1 UVOD.....	5
1.1 Opredelitev raziskovalnega področja.....	5
1.2 Namen in cilji raziskovalne naloge.....	6
1.3 Hipoteze	6
1.4 Raziskovalne metode.....	7
1.5 Izvirni prispevek k praksi.....	8
2 TEORETIČNI DEL	9
2.1 Branje kot kognitivni in kulturni proces.....	9
2.2 Zgodovinski pregled pomena branja pri otrocih	12
2.3 Psihološki in kognitivni vidiki branja.....	16
2.4 Pedagoški vidiki branja (bralna pismenost, šolski uspeh).....	20
2.5 Pedagoški pristopi k razvijanju bralne pismenosti.....	23
2.6 Družbeni in čustveni vidiki branja (empatija, socializacija, povezava z družino)	25
2.7 Branje v digitalni dobi	27
2.8 Spodbujanje branja otrok pri nas in v tujini	28
2.9 Literarna srečanja	30
3 EMPIRIČNI DEL	33
3.1 Tajno društvo mladih bralcev	34
3.2 Raziskovalni vzorec	37
3.3 Analiza anket.....	37
3.4 Analiza sprotnega ocenjevanja.....	43
3.4.1 Rupī Kaur: <i>Moje telo, moj dom</i>	43
3.4.2 Anne Frank: <i>Dnevnik Ane Frank</i>	45
3.4.3 Giacomo Mazzariol: <i>Moj brat lovi dinozavre</i>	47
3.4.4 Primerjalna analiza odzivov na vse tri knjige.....	50
3.4.5 Misli ob koncu druženja.....	52
4 ZAKLJUČEK	54
5 LITERATURA	56

POVZETEK

Raziskovalna naloga obravnava pomen branja za otroke in mladostnike ter analizira dejavnike, ki vplivajo na oblikovanje njihovih bralnih navad. V teoretičnem delu so predstavljeni kognitivni, psihološki, pedagoški in družbeni vidiki branja ter izzivi, ki jih prinaša digitalna doba. V empiričnem delu naloge je predstavljen primer dobre prakse – *Tajno društvo mladih bralcev*, ki ga na šoli izvajamo kot obliko spodbujanja bralne kulture. Namen društva je učencem približati knjige na ustvarjalen, skrivnosten in igriv način ter jim omogočiti, da branje doživijo kot prijetno izkušnjo. Po desetih mesečnih srečanjih je bila izvedena anketa med člani, ki je pokazala, da se je večini izboljšala bralna motivacija in da so knjige začeli doživljati kot vir sprostitve in druženja. Posebej se je izkazalo, da skrivnostni elementi ter sproščene razprave pomembno prispevajo k večji povezanosti in zanimanju za branje. Naloga poudarja, da branje ostaja ključen dejavnik osebnega in izobraževalnega razvoja mladih ter da lahko inovativni pedagoški pristopi pomembno prispevajo k ohranjanju in krepitvi bralne kulture.

Ključne besede: branje, mladostniki, bralna pismenost, motivacija za branje, bralna kultura, Tajno društvo mladih bralcev.

ABSTRACT

The research paper examines the importance of reading for children and adolescents and analyzes the factors that influence the formation of their reading habits. The theoretical part presents the cognitive, psychological, pedagogical, and social aspects of reading, as well as the challenges brought by the digital age. The empirical part introduces an example of good practice – the *Secret Society of Young Readers*, implemented at school as a way of promoting a reading culture. The aim of the society is to present books to students in a creative, secretive, and playful manner and to allow them to experience reading as an enjoyable activity. After ten monthly meetings, a survey among members showed that most participants improved their reading motivation and began to perceive books as a source of relaxation and social interaction. The results particularly highlighted that the secretive elements and relaxed discussions significantly contributed to greater group cohesion and interest in reading. The paper emphasizes that reading remains a crucial factor in the personal and educational development of young people and that innovative pedagogical approaches can play an important role in preserving and strengthening the reading culture.

Keywords: reading, adolescents, reading literacy, motivation for reading, reading culture, Secret Society of Young Readers.

1 UVOD

1.1 Opredelitev raziskovalnega področja

Raziskovalno področje te naloge je usmerjeno v pomen branja za otroke in mladostnike, pri čemer je v ospredju vprašanje, kako različni dejavniki – družinski, pedagoški, socialni in kulturni – vplivajo na oblikovanje otrokovih bralnih navad. V sodobni družbi je branje ena ključnih kompetenc za uspešno vključevanje v izobraževalne procese in kasneje v poklicno ter osebno življenje, zato je raziskovanje bralnih navad otrok in mladostnikov nujno ne le z vidika didaktike, temveč tudi celostnega razvoja posameznika.

Pri branju otrok in mladostnikov gre za večplastno dejavnost, ki se razteza od osnovnega usvajanja bralne tehnike preko razvoja kritičnega in abstraktnega mišljenja pa vse do socializacijskih in čustvenih učinkov, ki jih ima literatura na mladega človeka. Posebej zanimivo je opazovati prehod od otroštva v mladostništvo, ko se bralne navade pogosto začnejo spreminjati: pri nekaterih učencih branje ostaja pomemben del vsakdanjika, pri drugih pa postopno izgublja pomen zaradi vpliva digitalnih medijev, šolskih obveznosti, socialnih pritiskov ali česa drugega.

Izzivi branja pri mladih se navezujejo na več področij:

- področje pedagogike in didaktike, saj šola še vedno ostaja glavni institucionalni prostor za razvijanje bralne pismenosti;
- področje psihologije razvoja, ki opozarja na povezavo med branjem ter kognitivnim, jezikovnim in čustvenim razvojem otroka;
- področje sociologije kulture, kjer se branje obravnava kot kulturna praksa, ki jo pogojujejo družinski vzorci, socialno-ekonomski status ter širši kulturni kontekst.

V zadnjih letih je raziskovalno področje branja otrok in mladostnikov dobilo še dodatno dimenzijo zaradi vpliva digitalnih tehnologij. Dostopnost spletnih vsebin, mobilnih aplikacij in družbenih omrežij bistveno spreminja načine, kako mladi berejo in kako se do knjig sploh opredeljujejo. Digitalno okolje prinaša nove priložnosti (dostopnost, interaktivnost), hkrati pa tveganja (površinsko branje, upad koncentracije). Zato je danes še posebej pomembno raziskati, kako lahko šola in družina skupaj

oblikujeta bralno kulturo, ki bo mladim omogočala ravnovesje med tradicionalnim in digitalnim branjem.

Raziskovalna naloga se osredotoča na preplet teh dimenzij, in sicer kako se branje kot kognitivna, pedagoška, socialna in kulturna praksa odraža pri otrocih in mladostnikih. Poseben poudarek je namenjen predstavitvi konkretnega primera dobre prakse, projekta *Tajno društvo mladih bralcev*, ki na naši šoli združuje elemente spodbujanja bralne motivacije, razvijanja bralne pismenosti ter socializacije med vrstniki. Na ta način želim raziskovalno področje umestiti v konkreten šolski in lokalni kontekst ter pokazati, da je branje živa in dinamična praksa, ki lahko ob ustrezni podpori ostane privlačna tudi v sodobni digitalni dobi.

1.2 Namen in cilji raziskovalne naloge

Namen raziskovalne naloge je preučiti pomen branja za otroke in mladostnike ter ugotoviti, kako različni dejavniki vplivajo na oblikovanje njihovih bralnih navad. Naloga želi pokazati, da branje ni nujno le učna obveznost, temveč tudi sredstvo za razvoj empatije, kritičnega mišljenja in socialnih veščin. S posebnim poudarkom na projektu *Tajno društvo mladih bralcev* želimo raziskati, kako lahko inovativni pristopi spodbujajo bralno motivacijo učencev. Cilj raziskave je tudi podati predlog za šolsko prakso, ki bi lahko dolgoročno pripomogel k večji bralni kulturi med mladimi.

1.3 Hipoteze

Pred začetkom raziskovanja sem si zastavila naslednje hipoteze, ki so usmerjale moje raziskovanje.

- Hipoteza 1: Mladi, ki živijo v okolju, kjer starši berejo in spodbujajo branje, pogosteje razvijejo pozitiven odnos do knjig.
- Hipoteza 2: Sodelovanje v projektu *Tajno društvo mladih bralcev* povečuje motivacijo učencev za branje in širi njihov literarni okus.
- Hipoteza 3: Redno skupinsko branje in razprave o knjigah prispevajo k razvoju empatije in socialnih veščin pri mladostnikih.

Med raziskavo sem učencem zastavila razna vprašanja, s katerimi sem želela potrditi ali ovreči zastavljene hipoteze. Treba je opozoriti, da gre za skromen vzorec učencev, saj sem k anketi povabila le tiste, ki so bili redni člani *Tajnega društva mladih bralcev* na naši šoli.

1.4 Raziskovalne metode

V pričujoči raziskovalni nalogi je uporabljen kvalitativni raziskovalni pristop, pri čemer se osredotočamo na metodo opazovanja, metodo strukturiranega razgovora ter anketo.. Ti pristopi omogočajo poglobljeno razumevanje našega raziskovalnega problema, saj ne zajemajo zgolj vedenja udeležencev, temveč tudi njihove subjektivne izkušnje in interpretacije.

Metodološki okvir raziskave temelji na kvalitativnem raziskovalnem pristopu, saj je bil namen raziskave predvsem razumeti in poglobljeno interpretirati izkušnje učencev, ki so sodelovali v projektu *Tajno društvo mladih bralcev*. Kvalitativni pristop omogoča raziskovanje subjektivnih doživljanj, odnosov in pomenov, ki jih učenci pripisujejo branju, ter s tem prispeva k celovitejšemu razumevanju učinkov projekta. Kvalitativna raziskava je še posebej primerna, kadar nas zanima razumevanje socialnih praks v njihovem naravnem okolju, kar v tem primeru vključuje neformalna bralna srečanja v šolskem kontekstu.

V raziskavi so bile uporabljene tri dopolnjujoče se metode. Prva je bila opazovanje z udeležbo, ki je omogočilo neposreden vpogled v potek srečanj, v dinamiko skupine ter v odzive učencev na različne dejavnosti. Ta metoda je bila izbrana, ker daje možnost beleženja spontanih vedenj, ki jih udeleženci pogosto ne izrazijo v intervjujih ali anketah. Druga metoda je bil nestrukturirani intervju v obliki fokusne skupine, ki je omogočil poglobljeno razpravo med učenci o njihovih izkušnjah in občutjih v zvezi z branjem. Intervju v skupini se je izkazal kot posebej primeren, saj so učenci ob medsebojni interakciji izražali misli, ki jih individualno morda ne bi omenili. Tretja uporabljena metoda pa je bila anketa, ki je omogočila zbiranje podatkov pri širšem krogu udeležencev ter kvantitativno primerjavo odgovorov. Anketni vprašalnik je bil sestavljen iz kombinacije zaprto zastavljenih vprašanj s ponujenimi odgovori in odprtih vprašanj, pri katerih so učenci lahko izrazili svoja osebna mnenja.

Uporaba več metod hkrati zagotavlja metodološko triangulacijo, ki povečuje zanesljivost in veljavnost raziskave. Kombinacija opazovanja, intervjujev in anket omogoča, da se rezultati ne opirajo zgolj na

eno obliko podatkov, temveč se dopolnjujejo in potrjujejo iz različnih zornih kotov. Tak pristop omogoča bolj poglobljeno in večplastno razumevanje učinkov, ki jih ima sodelovanje v bralnem društvu na motivacijo, bralne navade in socialno-čustveni razvoj učencev.

1.5 Izvirni prispevek k praksi

Raziskovalna naloga prinaša izviren prispevek k pedagoški praksi, saj predstavlja nov vpogled v pomen branja med mladostniki skozi konkretno šolsko izkušnjo, ki presega zgolj teoretična razmišljanja. Posebnost naloge je ustanovitev *Tajnega društva mladih bralcev*, ki na inovativen način združuje element skrivnosti, igre in ustvarjalnosti z branjem. S tem je pokazano, da je mogoče motivacijo za branje krepiti z drugačnimi pristopi, ki temeljijo na radovednosti, občutku pripadnosti in sodelovanja, ne pa le na šolskih obveznostih. Izvirnost prispevka se kaže tudi v povezovanju učiteljice in knjižničarke pri oblikovanju bralnega okolja, kar predstavlja primer dobre prakse za druge šole.

Anketni del naloge ponuja dragocene empirične podatke o odnosu mladih do branja, ki jih lahko uporabijo tudi drugi učitelji in knjižničarji pri svojem delu. Inovativna je tudi ideja, da element skrivnosti – v obliki skrivnostnih vabil in občutka posebnega članstva – povečuje zanimanje učencev za sodelovanje. Naloga prikazuje, kako lahko bralne skupine krepijo socialne vezi, empatijo in občutek skupnosti, kar presega zgolj literarni pomen dejavnosti.

Posebna vrednost raziskave je tudi v opozorilu, da se lahko bralna kultura uspešno ohranja v digitalni dobi, če se pristopi prilagodijo interesom in značilnostim mladih. Zato naloga ponuja model dejavnosti, ki ga je mogoče prenesti tudi v druge šolske kontekste, in s tem predstavlja izviren in uporaben prispevek k sodobni pedagoški praksi.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Branje kot kognitivni in kulturni proces

Branje je ena temeljnih človekovih dejavnosti, ki presega zgolj tehnično prepoznavanje znakov in zlogov. Gre za kompleksen proces, v katerem se prepletajo percepcija, kognicija in kulturni kontekst. Na kognitivni ravni branje vključuje zaznavanje grafičnih znakov, njihovo dekodiranje v glasove in besede ter razumevanje pomena. Vendar branje ni omejeno le na dekodiranje; ključni cilj je razumevanje besedila in njegovo umeščanje v širše mentalne in družbene strukture.

Po definiciji ameriškega Nacionalnega inštituta za pismenost (National Literacy Trust) je branje proces izgradnje pomena skozi interakcijo med bralcem in pisnim besedilom, v specifičnem socialnem in kulturnem kontekstu. To pomeni, da je branje vedno dvosmeren proces: besedilo ponuja strukturo, toda bralčevo znanje, izkušnje in pričakovanja odločilno vplivajo na razumevanje.

Meta Grosman podobno razlaga povezavo med bralcem in besedilom:

Opis branja kot procesa bralčeve interakcije z besedilom je danes običajen tako v literarni teoriji, posebej v teoriji bralčevega odziva, kot tudi v psihologiji branja. Ker vključuje oba, bralca in besedilo oziroma literarno besedilo, nam takšna konceptualizacija branja omogoča, da se osredotočimo na različne razsežnosti te interakcije: na bralčevo vlogo pri tvorjenju pomena v procesu branja, ki ga razumemo bodisi kot besedilni svet ali pa kot mentalno predstavo besedila, na sam proces branja in na potencial besedila, da med branjem poraja različne pomene. (Grosman 2011: 17)

Na kognitivni ravni je branje ena najzahtevnejših spretnosti, ki krepi širok spekter kognitivnih in jezikovnih veščin.

Reading itself is an important contributor to the development of many language/cognitive skills. Ability-general knowledge, vocabulary, syntactic knowledge – are developed by reading itself.¹ (Stanovich 1986: 380)

---

¹ Branje samo po sebi pomembno prispeva k razvoju številnih jezikovnih in kognitivnih spretnosti. Sposobnost splošnega znanja, obsežnost besedišča ter obvladovanje skladenjskih struktur se razvijajo prav skozi sam proces branja. (ta in vsi nadaljnji prevodi, tudi prevod plakata, so delo avtorice)

Perfetti razmišlja podobno.

A general framework of reading systems must reflect reading more fully by adding word-level processes to the higher level processes that are the focus of comprehension research.² (Perfetti 2014: 23)

Psiholingvistične raziskave poudarjajo, da branje vključuje več faz:

- dekodiranje: prepoznavanje črk, glasovnih povezav in besednih struktur;
- samodejnost: postopna avtomatizacija branja, ko otrok besede prepozna brez zavestnega napora;
- razumevanje: integracija pomena posameznih besed v stavke, odstavke in celotno besedilo;
- metakognicijo: sposobnost, da bralec nadzoruje lastno razumevanje, se ustavi pri nejasnostih in uporablja strategije za izboljšanje razumevanja (npr. ponovno branje, iskanje ključnih besed).

Raziskave kažejo, da branje pri otrocih spodbuja razvoj delovnega spomina, kritičnega mišljenja in abstraktnega sklepanja. Branje je pozitivno povezano s celim nizom nevroloških funkcij z (delovnim spominom, semantičnim spominom, usmerjeno pozornostjo, sposobnostjo empatije, verbalno fluentnostjo ipd. Otroci, ki zgodaj razvijejo bralne navade, praviloma hitreje usvajajo nove pojme in kažejo boljše učne rezultate tudi na drugih področjih.

Branje je tesno povezano z razvojem človeške kulture in civilizacije, saj predstavlja eno ključnih orodij, prek katerih je človeštvo ohranjalo in posredovalo svoje izkušnje, znanja ter vrednote. Antropologi in zgodovinarji soglašajo, da je pojav pisave pomenil civilizacijski prelom, ki je bistveno spremenil strukturo družbenega življenja. Pisava je omogočila akumulacijo in prenos znanja med generacijami, s čimer je presežen okvir ustnega izročila in odprta pot sistematičnemu razvoju znanosti, prava, administracije in umetnosti. Hkrati je omogočila oblikovanje kolektivnega spomina, ki presega posameznikovo življenjsko dobo, ter vzpostavila pogoje za nastanek kompleksnih družbenih institucij.

---

² Splošni okvir bralnih sistemov mora branje obravnavati celostneje, in sicer tako, da procesom na višji ravni, ki so v središču raziskav razumevanja, doda še procese na ravni besede.

Branje kot proces dekodiranja in interpretacije zapisanega simbola je tako veliko več kot individualna spretnost – je kulturna praksa, ki posameznika vpenja v širšo družbeno in zgodovinsko skupnost. Z branjem posameznik ne vstopa zgolj v dialog z besedilom, temveč tudi z avtorjem, časom in kontekstom njegovega nastanka, pa tudi s celotno tradicijo, ki jo to besedilo soustvarja. Zato branje deluje kot most med preteklostjo in sedanjostjo, med osebnim doživljanjem in kolektivnim znanjem, ter predstavlja eno temeljnih dejavnosti, preko katerih se oblikuje kulturna identiteta in civilizacijski napredek.

Pri otrocih branje ni le orodje za učenje jezika, temveč tudi sredstvo za vstop v kulturni svet. Otroška literatura, pravljice in zgodbe so polne kulturnih kod, vrednot in simbolov, ki oblikujejo otrokovo dojemanje družbe. Na ta način branje vzpostavlja most med individualnim kognitivnim razvojem in kolektivno kulturno izkušnjo.

Pomembno je poudariti, da kognitivni in kulturni vidik branja nista ločena, temveč se prepletata. Ko otrok bere, uporablja svoje kognitivne sposobnosti za dekodiranje besedila, a hkrati notranje ponotranja kulturne pomene in družbene norme. Tako branje postane orodje socializacije: otrok se uči jezika, hkrati pa se uči tudi, kaj pomeni biti član določene skupnosti. Primer: otrok, ki bere pravljico o Rdeči kapici, ne razvija le sposobnosti razumevanja besedila, ampak se srečuje tudi z moralnimi lekcijami (previdnost, poslušnost, nevarnosti tujcev) ter kulturnimi arhetipi (junakinja, volk kot grožnja).

Branje v otroštvu predstavlja eno izmed ključnih dejavnosti, ki ima daljnosežne posledice za celostni razvoj posameznika. Na jezikovni ravni spodbuja postopno bogatenje besedišča, usvajanje pravilne slovnične rabe ter večjo zmožnost natančnega izražanja misli in občutij. Z vidika miselnega razvoja branje krepi sposobnost abstraktnega mišljenja, omogoča povezovanje različnih pojmov in izkušenj ter razvija strategije reševanja problemov, ki so bistvene za uspešno delovanje v sodobni družbi (Stanovich 1986: 380).

Pomemben je tudi vpliv na čustveno inteligenco: skozi identifikacijo z literarnimi liki otroci razvijajo empatijo, se učijo razumevanja različnih perspektiv ter prepoznavajo kompleksnost medosebnih odnosov (Iser 1994: 34, 35). Poleg tega branje odpira vrata v kulturni svet – otroci prek literarnih besedil spoznavajo mite, zgodovinske dogodke in vrednote svoje skupnosti, kar krepi njihovo kulturno identiteto in občutek pripadnosti (Juvan 2017: 15, 16). Raziskave dosledno potrjujejo, da otroci, ki jih starši že zgodaj spodbujajo k branju, razvijejo trajno pozitiven odnos do znanja, večjo radovednost ter se kasneje lažje in uspešneje vključujejo v formalni izobraževalni proces.

Branje je torej hkrati kognitivni proces in kulturna praksa. Za otroke predstavlja ključno razvojno izkušnjo, saj ne oblikuje le njihovega intelektualnega sveta, ampak tudi njihov čustveni in družbeni horizont. Brez branja bi bil otrok prikrajšan tako za razvoj osnovnih kognitivnih spretnosti kot za vpogled v bogastvo kulture, ki ga obdaja.

2.2 Zgodovinski pregled pomena branja pri otrocih

Prve zamatke sistematičnega branja in pisanja najdemo že v antičnih civilizacijah, kjer so bile pismenost in literatura povezane predvsem z izobraženimi sloji. V Starem Egiptu je bilo branje tesno povezano z družbenim položajem in dostopom do izobraževanja. Otroci višjih slojev, zlasti sinovi uradnikov in duhovnikov, so imeli možnost obiskovati šole za pisarje (*per-ankh*), kjer so se učili branja in pisanja hieroglifov ter pozneje hieratične pisave. Obvladovanje pisave je predstavljalo eno izmed ključnih poti do vplivnih služb v administraciji in templjih, zato je bilo branje razumljeno kot elitna spretnost, ki je zagotavljala visoko družbeno veljavo. Izobraževanje je bilo v veliki meri omejeno na moške potomce privilegiranih družin, saj so bile deklice redkeje vključene v formalne oblike šolanja, čeprav obstajajo dokazi, da so se posamezne ženske iz višjih slojev naučile brati in pisati v zasebnem okolju. Tako lahko rečemo, da je bila pismenost v egipčanski civilizaciji ne le kognitivna spretnost, temveč tudi statusni simbol, ki je bistveno določal posameznikove možnosti za družbeno in poklicno napredovanje.

V antični Grčiji je imelo branje osrednjo vlogo v procesu izobraževanja, ki je bil namenjen predvsem fantom iz premožnejših družin. Šolanje se je začelo okoli sedmega leta starosti, ko so se dečki učili

branja in pisanja ob uporabi voščenih tablic ter kasneje papirusnih zvitkov. Učitelji so pogosto uporabljali Homerjeve epe, ki so služili tako kot literarni vzorci, pa tudi kot nosilci moralnih in družbenih vrednot. Branje je bilo razumljeno kot ključna pot do razvoja retoričnih in filozofskih spretnosti, kar je posamezniku omogočalo aktivno sodelovanje v javnem življenju polis. Dostop deklic do izobraževanja je bil precej omejen, čeprav so v nekaterih mestnih državah, denimo v Šparti, obstajale izjeme, kjer je bilo ženskam omogočeno osnovno branje zaradi posebne družbene vloge.

V rimskem cesarstvu se je sistem izobraževanja razvil na več stopenj: od osnovnih šol (*ludus litterarius*), kjer so otroci usvajali branje, pisanje in računanje, do višjih šol, kjer so se učili slovnice, retorike in filozofije. Bonner (1977: 56) razlaga, da je bilo tudi tu branje tesno povezano z družbenim položajem: otroci premožnih družin so imeli dostop do zasebnih učiteljev ali grških sužnjev, ki so služili kot pedagogi. Branje in poznavanje klasične književnosti je veljalo za nujno predpostavko za politično in družbeno udejstvovanje rimskega državljana. Čeprav so deklice redkeje obiskovale formalne šole, so številne izobražene Rimljanke, zlasti iz višjih slojev, obvladale branje in pisanje ter sodelovale pri literarnem in kulturnem življenju. V rimski družbi je torej branje služilo ne le kot osnovna kognitivna spretnost, temveč kot kulturni kapital, ki je posamezniku omogočal prestiž in dostop do družbenega vpliva.

V srednjeveški Evropi je bila pismenost dolgo časa privilegij ozkega kroga ljudi, predvsem duhovščine in plemstva. Branje je bilo tesno povezano z verskim življenjem, saj so se otroci v samostanskih šolah učili predvsem branja latinskih besedil – Svetega pisma, molitvenikov in cerkvenih pesmi. Samostani so tako predstavljali glavna središča pismenosti in ohranjanja knjižne kulture. McLaughlin (1990: 62) razlaga, da se je z razvojem katedralnih in pozneje univerzitetnih šol pomen branja razširil: učenci so morali obvladati branje filozofskih in pravnih traktatov, kar je pomenilo pomemben premik od zgolj religioznih besedil k širšemu spektru znanja. Čeprav je bilo formalno izobraževanje namenjeno predvsem dečkom, so se v višjih slojih pojavljale tudi izobražene ženske, zlasti v samostanskih skupnostih, kjer so redovnice brale in celo prepisovale rokopise. Branje je imelo torej v srednjem veku dvojno funkcijo: po eni strani je služilo ohranjanju religiozne tradicije, po drugi pa je postalo ključ do akademskega znanja, ki je vodilo k razvoju prvih evropskih univerz.

S prehodom v renesanso je branje postalo vse bolj povezano s humanističnim izobraževanjem, ki je v središče postavilo antične klasike. Burke (2000: 56) pripoveduje, da so humanisti verjeli, da se moralne in intelektualne vrline oblikujejo prav skozi poglobljeno branje grških in latinskih besedil, zato je bilo znanje jezika in literatura bistveni del šolskega kurikulumu. Branje se je razširilo tudi zunaj samostanskih zidov, saj so se začele ustanavljati mestne šole, knjižnice in akademije, kjer je imelo več ljudi dostop do knjig.

Prelomni trenutek v zgodovini pismenosti je predstavljal izum tiskarskega stroja Johanna Gutenberga okoli leta 1450. Tisk je omogočil množično razširjanje knjig, njihovo večjo dostopnost in nižjo ceno, kar je bistveno povečalo bralno občinstvo (Eisenstein 1983: 43). Poseben vpliv je imel tudi protestantizem, ki je s prevodi Svetega pisma v ljudske jezike spodbujal pismenost in individualno branje verskih besedil. V deželah, kjer se je reformacija najbolj uveljavila, je stopnja pismenosti hitro rasla, saj so starši želeli, da bi njihovi otroci sami brali Sveto pismo (Febvre in Martin 1997: 212).

Obenem se je v tem obdobju začela tudi diferenciacija bralne publike: na eni strani so obstajala klasična in znanstvena dela, namenjena izobraženi eliti, na drugi pa popularna književnost in brošure, ki so pritegnile širše ljudske množice (Chartier 1994: 21). Branje je tako iz elitne spretnosti postajalo vse bolj razširjena kulturna praksa, ki je v naslednjih stoletjih utrdila temelje moderni bralni kulturi.

V 19. stoletju je branje doživelo pomemben preobrat zaradi uvedbe obveznega osnovnega šolstva v številnih evropskih državah. Vincent (2000: 98) razlaga, da je pismenost iz privilegija premožnih slojev postopno postala splošna družbena norma, saj so šole zagotavljale sistematično učenje branja in pisanja za vse otroke, ne glede na njihov družbeni položaj. Razširjenost pismenosti je bila povezana tudi z industrializacijo in urbanizacijo, ki sta zahtevali bolj usposobljeno delovno silo. Branje je postalo nujno za dostop do zaposlitve in aktivno državljanstvo.

V tem obdobju se je začela tudi intenzivna produkcija mladinske književnosti. Knjige za otroke so poleg poučne in moralne vsebine prinašale tudi pustolovske in zabavne zgodbe, ki so spodbujale bralno motivacijo. Pionirska dela, kot so pravljice bratov Grimm ter romani Julesa Verna in Louisa May Alcott, so utrdila prepričanje, da otroci potrebujejo literaturo, prilagojeno njihovim interesom in razvojnim potrebam (Grenby 2011: 134).

V 20. stoletju je branje postalo osrednji element nacionalnih kulturnih politik. Obvezno šolanje je bilo normativno uzakonjeno, stopnja pismenosti se je v večini industrializiranih držav približala popolni, hkrati pa je branje dobilo nove funkcije v kontekstu množične kulture (Hébrard 2002: 66). Knjižnice so se razvile v pomembne javne institucije, ki so zagotavljale dostop do knjig celotnemu prebivalstvu, tudi tistim iz manj privilegiranih okolij.

Pojav množičnih medijev – najprej časopisov, kasneje radia, televizije in nazadnje interneta – je spremenil naravo branja, ki je postajalo bolj raznoliko in fragmentirano. Obenem se je v pedagogiki vse bolj uveljavljalo spoznanje, da branje ni le tehnična spretnost, temveč kognitivni in kulturni proces, ki krepi kritično mišljenje, empatijo in sposobnost samostojnega učenja (Chambers 1991: 44). Posebno mesto je imela mladinska književnost, ki je v drugi polovici stoletja eksplodirala z množico žanrov – od realističnih pripovedi do znanstvene fantastike in fantazije – ter tako postala eden ključnih dejavnikov oblikovanja mladinske identitete.

V 21. stoletju so se ob razmahu digitalnih tehnologij večkrat pojavile napovedi, da bo knjiga kot tradicionalni medij izgubila pomen ali celo izginila. Vendar statistike kažejo, da se to ni zgodilo – v številnih državah, tudi v Sloveniji, založništvo in knjižni trg beležita stabilno povpraševanje po tiskani knjigi, med mladimi pa se je celo oblikovala nova digitalna skupnost bralcev. Med najbolj odmevnimi je pojav #BookTok na družbenem omrežju TikTok, kjer mladi uporabniki s kratkimi posnetki priporočajo knjige in delijo svoje bralne izkušnje. Knjige, ki postanejo viralne, pogosto doživijo nepričakovano visoke naklade, kar kaže, da družbena omrežja lahko delujejo kot močan dejavnik spodbujanja branja (Clark in Picton 2020: 5).

Po drugi strani raziskave opozarjajo na pasti branja v digitalnem okolju. Branje na ekranih je pogosto bolj površinsko, vodi do krajšanja pozornosti in slabšega pomnjenja informacij. Carr (2010: 87) poudarja, da internet spodbuja hitro skeniranje besedil in fragmentirano pozornost, kar zmanjšuje sposobnost poglobljenega branja. Podobno Wolf (2018: 104) opozarja, da digitalna orodja sicer omogočajo hiter dostop do informacij, a hkrati ogrožajo razvoj »globokega bralnega procesa«, ki je ključen za kritično mišljenje, refleksijo in empatijo.

Mednarodne raziskave, kot je PISA 2018, kažejo, da se raven bralne pismenosti med mladimi spreminja: mladi sicer veliko berejo, a pogosto izbirajo kratka, digitalna besedila, kar vpliva na kakovost njihovega bralnega razumevanja (OECD 2019: 32). V Sloveniji na pomen branja opozarjajo tudi nacionalni projekti, kot sta *Nacionalni mesec skupnega branja* in *Rastem s knjigo*, ki skušata mlade motivirati k branju z inovativnimi pristopi ter povezovanjem tradicionalnih in digitalnih oblik bralne kulture (JAK 2019: 7). Vse to kaže, da knjiga v 21. stoletju ne izginja, temveč se njena vloga preoblikuje: branje postaja hibridna dejavnost, v kateri se prepletajo tisk, digitalni mediji in družbena omrežja.

Zgodovina branja pri otrocih kaže, da se je pomen branja nenehno razvijal in prilagajal družbenim okoliščinam. Od elitne spretnosti v antiki je branje postalo univerzalna človekova pravica v sodobni družbi. V vseh obdobjih pa je ohranjalo dvojno funkcijo: na eni strani kot orodje znanja in socializacije, na drugi strani pa kot vir užitka, domišljije in osebne rasti.

2.3 Psihološki in kognitivni vidiki branja

Branje ni zgolj tehnična spretnost dekodiranja zapisanih znakov, temveč kompleksen in globok psihološki proces, ki bistveno vpliva na otrokov jezikovni, kognitivni in domišljjski razvoj. V obdobju, ko otrok še oblikuje temeljne mentalne in socialne sposobnosti, se branje izkazuje kot ključen spodbujevalec razvoja: podpira oblikovanje govora, spodbuja logično in abstraktno mišljenje ter krepi ustvarjalno domišljijo. Eden najneposrednejših vplivov branja na psihološki razvoj otroka je bogatenje govora, saj redno branje, bodisi samostojno bodisi z glasnim branjem staršev, otroka izpostavlja bistveno širšemu spektru besedišča, kot ga ponuja vsakdanja komunikacija. Empirične raziskave so pokazale, da so otroci, ki jim starši redno berejo, do vstopa v šolo izpostavljeni tudi do milijon in pol besed več kot vrstniki, ki tega izkustva nimajo, kar se odraža v njihovi bogatejši leksikalni bazi in večji jezikovni prožnosti. Poleg širjenja besedišča branje pomembno prispeva tudi k usvajanju kompleksnejših slovničnih struktur. Literarna besedila, pravljice ali otroške zgodbe praviloma vsebujejo stavčne vzorce, ki presegajo enostavnost vsakdanjega govora, zato omogočajo otroku hitrejše razumevanje in usvajanje slovničnih pravil, kar se kasneje odrazi v večji natančnosti pri govornem in pisnem izražanju. Glasno branje pa otroku odpira še dimenzijo fonološke zavesti: zlasti poezija in ritmizirana besedila prinašajo melodičnost in ritmičnost jezika, kar krepi zavedanje glasovne

strukture in pripomore k razvoju sposobnosti pravilne izgovorjave. To je ključna osnova za kasnejše usvajanje branja in pisanja, saj fonološka zavest tvori temeljno kognitivno orodje za prepoznavanje, razlikovanje in tvorjenje glasov. Branje ima torej neposreden in večplasten učinek na govorno kompetenco otroka, ki ne ostaja omejen zgolj na jezikovno področje, temveč pomembno vpliva tudi na njegovo uspešnost v šolskem prostoru ter na kakovost socialnih interakcij. Bralna izkušnja otroku omogoča, da se razvija kot govoreči, misleči in ustvarjalni subjekt, ki se skozi literaturo uči tako jezika kot tudi oblikovanja odnosa do samega sebe in do drugih.

Branje pomembno prispeva tudi k razvoju različnih kognitivnih sposobnosti, saj spodbuja miselne procese, ki segajo od osnovnega razumevanja vzročno-posledičnih povezav do kompleksnih oblik abstraktnega in kritičnega mišljenja. Zgodbe, v katerih so jasno prisotne povezave med dejanji in njihovimi posledicami, otroke uvajajo v logiko sklepanja: ob razumevanju, da določeno dejanje vodi do določenega izida, otrok postopoma oblikuje osnovno zavedanje o zakonitostih sveta, kar je temelj za kasnejši razvoj logičnega mišljenja. Branje fikcijskih besedil pa otroku omogoča miselni prehod iz konkretnega v abstraktno. Literarni liki in dogodki niso le reprezentacije resničnega sveta, temveč pogosto nosijo simbolne in alegorične pomene – junak lahko predstavlja pogum, nasprotnik strah ali skušnjava – kar spodbuja otrokovo sposobnost abstrakcije in razumevanja kompleksnih idej. Poleg tega se pri starejših otrocih, ki posegajo po zahtevnejših zgodbah, začne razvijati sposobnost kritične refleksije. Ob presoji motivov literarnih likov, razlikovanju med resničnim in izmišljenim ter primerjanju različnih perspektiv se učijo ovrednotiti informacije, oblikovati lastno stališče ter kritično presojati predstavljeni svet. Takšni miselni procesi so bistveni ne le za bralno pismenost, temveč za celoten intelektualni razvoj, saj otroka usposablja za reflektivno razmišljanje, razumevanje večplastnih situacij in za sprejemanje preišljenih odločitev v življenjskih okoliščinah.

Že Jean Piaget (1970) je v svojih raziskavah pokazal, da otrokovo mišljenje poteka skozi zaporedne razvojne faze – od predoperacionalne h konkretno-operacionalni in kasneje formalno-operacionalni stopnji. Čeprav Piaget branja ne obravnava kot neposrednega vzroka za te premike, ga je mogoče razumeti kot pomembno dejavnost, ki spodbuja prehode med fazami. Branje namreč zahteva simbolno mišljenje, logično razumevanje in abstraktno obdelavo informacij, kar ustreza spretnostim, značilnim za višje kognitivne stopnje. V tem smislu lahko trdimo, da branje ne pospešuje le razvoja jezikovnih zmožnosti, temveč tudi podpira naravni potek kognitivnega razvoja, ki ga je Piaget opisal v svoji teoriji.

Že Lev Vygotski je v svoji sociokulturni teoriji razvoja branje razumel predvsem kot orodje mišljenja in kulturne mediacije. V delu *Mind in Society* (1978: 40) poudarja, da se kognitivni razvoj ne odvija zgolj kot notranji proces posameznika, temveč predvsem skozi socialno interakcijo in uporabo simbolnih orodij, med katera spada tudi pisava in branje. Posebno mesto ima koncept zone bližnjega razvoja, ki označuje razdaljo med tem, kar otrok zmore sam, in tem, kar lahko doseže s pomočjo odraslega ali kompetentnejšega vrstnika. Branje v skupnem kontekstu (npr. ob podpori staršev, učiteljev ali bralnih skupin) zato deluje kot ključni dejavnik, ki otroka postopno uvaja v višje oblike mišljenja, saj mu omogoča, da preseže svoje aktualne sposobnosti in vstopi v naslednjo razvojno stopnjo (Vygotsky 1978: 86).

Tako kot je Piaget poudarjal notranjo logiko kognitivnega razvoja, Vygotski izpostavlja vlogo družbenega okolja, v katerem branje postane socialno posredovana aktivnost, ki spodbuja razvoj spomina, mišljenja in jezikovnih sposobnosti.

Branje ima izjemno pomembno vlogo tudi pri razvoju domišljije, saj otroku omogoča oblikovanje notranjih podob, ki presegajo njegove neposredne izkušnje. Medtem ko je pri gledanju filmov ali igranju videoiger vizualna podoba ponujena že vnaprej, branje zahteva, da si bralec sam konstruira prizore, like in okolja. Ta proces aktivira ustvarjalne sposobnosti, saj mora otrok iz besednih opisov oblikovati lastne mentalne reprezentacije in jih povezati s svojimi čustvi ter preteklimi izkušnjami. Branje pravljic in fantastičnih zgodb pri mlajših otrocih razvija sposobnost zamišljanja svetov, ki niso neposredno dosegljivi v resničnosti, ter krepi njihovo pripravljenost na simbolno mišljenje. Pri starejših učencih pa branje bolj kompleksnih literarnih besedil spodbuja tvorbo večplastnih interpretacij in ustvarjalno preizkušanje alternativnih potekov dogodkov. Domišljija, ki se krepi skozi literaturo, ni pomembna le za umetniško izražanje, temveč tudi za reševanje problemov in inovativno mišljenje, saj omogoča prehajanje izven meja vsakodnevnih izkušnje. Tako branje predstavlja prostor, kjer se otroci učijo kombinirati realnost in fikcijo, preizkušati različne perspektive ter ustvarjati nove, izvirne povezave med pojmi in idejami. V tem smislu je domišljija, ki jo spodbuja branje, bistveni del celostnega kognitivnega in osebnostnega razvoja.

Poleg kognitivnih koristi ima branje pomemben vpliv tudi na emocionalni razvoj: preko identifikacije z literarnimi liki otrok v domišljiji preizkuša različne življenjske vloge in situacije, kar bogati njegov notranji svet ter krepi empatijo (Nikolajeva 2014: 98). Otroci, ki redno berejo, pogosto razvijejo bogatejši simbolni svet in večjo sposobnost zamišljanja alternativnih realnosti, kar se kaže tudi v ustvarjalnosti na drugih področjih, kot so likovna umetnost, pisanje ali simbolna igra (Marjanovič Umek 2009: 64). Branje torej predstavlja most med resničnostjo in domišljijo ter otroku omogoča oblikovanje edinstvenih in izvirnih pogledov na svet.

V psihološkem smislu branje ponuja otroku varno okolje za eksperimentiranje: otrok lahko raziskuje nevarne situacije, žalost ali strah brez dejanske ogroženosti, saj vse poteka v domišljijem prostoru.

Branje ni pomembno le za razvoj intelektualnih sposobnosti, ampak tudi za psihološko stabilnost otroka. Knjige lahko služijo kot vir tolažbe in opore, saj otroci v zgodbah pogosto prepoznajo lastne težave ali strahove. Branje zgodb o premagovanju težav, pogumu ali prijateljstvu krepi otrokovo samopodobo in občutek, da ni sam v svojih doživljanjih.

Pedopsihologi opozarjajo, da branje ne prispeva zgolj k razvoju kognitivnih in jezikovnih sposobnosti, temveč lahko deluje tudi kot pomemben preventivni dejavnik proti stresu in anksioznosti pri otrocih. Nell (1988) razlaga, da literarna izkušnja otroku omogoča vstop v varen, simbolni prostor, kjer se lahko sooča z različnimi življenjskimi izzivi, vendar v obliki zgodb, ki jih lahko nadzoruje in interpretira v skladu s svojimi zmožnostmi. V procesih identifikacije z literarnimi liki otrok spoznava, da občutki strahu, žalosti ali negotovosti niso nekaj, kar bi doživljal sam, temveč univerzalni del človeške izkušnje. To mu daje občutek normalizacije in razbremenitve, saj vidi, da se tudi literarni junaki spopadajo s podobnimi stiskami. Hkrati branje ponuja strategije spoprijemanja – literarni liki se znajdejo pred različnimi izzivi, preizkušnjami in konflikti, njihove odločitve in odzivi pa služijo kot model, na katerem otrok lahko gradi lastne oblike vedenja in odzivanja na težavne situacije. Redno branje spodbuja tudi umirjanje in osredotočenost: ritmičnost jezika, predvidljivost narativne strukture ter občutek varnosti, ki ga ustvarja rutina branja, delujejo kot psihološki regulator, ki zmanjšuje napetost in krepi občutek notranjega ravnovesja. Zato je mogoče reči, da branje ne le bogati otrokovo znanje, temveč tudi prispeva k njegovemu čustvenemu zdravju, saj mu nudi orodja za razumevanje lastnih občutkov in krepitev odpornosti pri soočanju z vsakodnevnimi stresnimi situacijami.

Branje ima izjemno širok vpliv na otrokov razvoj:

- spodbuja govor in jezikovne sposobnosti,
- krepi logično, abstraktno in kritično mišljenje,
- razvija domišljijo in ustvarjalnost,
- prispeva k čustvenemu in psihološkemu ravnotežju.

Pedopsihologi vse pogosteje opozarjajo, da ima branje poleg izobraževalne in kognitivne funkcije tudi pomembno varovalno vlogo pri duševnem zdravju otrok. Raziskave kažejo, da lahko branje deluje kot učinkovita oblika sprostitve, saj znižuje raven stresa in anksioznosti ter pomaga uravnati otrokove čustvene odzive (Pečjak 1995: 112). Sam proces branja ustvarja stanje osredotočenosti in umiritve, podobno kot meditacija, kar pozitivno vpliva na otrokovo psihično ravnovesje (Wolf 2018: 132). Branje zgodb omogoča otrokom, da se poistovetijo z literarnimi liki, v njihovih težavah prepoznajo lastne stiske in skozi zgodbo poiščejo simbolne rešitve. Tako literatura nudi varen prostor za predelavo čustev in spodbuja razvoj strategij soočanja s težavnimi življenjskimi situacijami (Bettelheim 1976: 102).

Branje skupaj s starši pa krepi tudi občutek varnosti in pripadnosti, saj večerno skupno branje ustvarja ritual bližine, ki zmanjšuje občutke tesnobe in osamljenosti. Dolgoročno redna izpostavljenost literaturi povečuje otrokovo čustveno odpornost, saj krepi empatijo in sposobnost razumevanja različnih perspektiv (Nikolajeva 2014: 119).

Pedopsihologi poudarjajo, da imajo otroci, ki od malih nog berejo in uživajo ob knjigah, boljše možnosti za oblikovanje pozitivne samopodobe in notranje stabilnosti. Zato lahko branje razumemo kot pomemben preventivni dejavnik proti stresu in anksioznosti, ki otrokom nudi ne le znanje, temveč tudi orodje za zdravo čustveno rast in uravnavanje napetosti sodobnega življenja.

2.4 Pedagoški vidiki branja (bralna pismenost, šolski uspeh)

Branje v pedagoškem kontekstu presega osnovno tehniko dekodiranja črk in besed. Postaja osnovna kompetenca, brez katere ni mogoče uspešno sodelovati v izobraževalnem procesu. V sodobni šoli je

branje temeljno orodje učenja, saj so skoraj vsa učna gradiva – od učbenikov do digitalnih virov – zasnovana na pisnem besedilu. Zato raven otrokove bralne pismenosti neposredno vpliva na njegov šolski uspeh in kasnejšo življenjsko pot.

Bralna pismenost je več kot zgolj sposobnost branja besedila. OECD v okviru raziskave PISA jo opredeljuje kot »zmožnost razumevanja, uporabe, vrednotenja, razmišljanja o besedilih in ukvarjanja z njimi z namenom doseganja lastnih ciljev, razvoja znanja in sodelovanja v družbi«.

To pomeni, da bralna pismenost zajema:

- dekodiranje (tehnično branje besed in stavkov),
- razumevanje (dojemanje pomena, povzemanje, sklepanja),
- kritično presojanje (analiza, interpretacija, vrednotenje),
- uporabo znanja (prenos naučenega v praktične situacije).

Otrok, ki je bralno pismen, ne le bere, ampak tudi misli o prebranem in ga zna uporabiti v novih kontekstih.

Branje je v šolskem prostoru transverzalna veščina, kar pomeni, da presega okvir posameznega predmeta in predstavlja temeljno sposobnost, ki prežema vsa področja učenja. Pri pouku maternega jezika, kjer je branje osrednji del kurikuluma, se otrok srečuje z literarnimi in neumetnostnimi besedili, razvija sposobnost razumevanja, interpretacije in kritičnega vrednotenja ter se uči razlikovati med različnimi žanri in komunikacijskimi nameni. A pomen branja se ne ustavi pri jezikovnih predmetih. Tudi v matematiki je razumevanje besedilnih nalog enako pomembno kot poznavanje računskih postopkov. Učenec, ki ne razume besedila naloge, pogosto ne zmore uporabiti ustrezne formule ali rešitve, četudi matematična znanja poseduje. Pri naravoslovnih predmetih, kot so fizika, kemija in biologija, je uspeh močno odvisen od sposobnosti razumevanja razlagalnih besedil, znanstvenih opisov ter različnih oblik prikazovanja podatkov, kot so tabele, grafikoni in sheme. Brez razvite bralne pismenosti se učenec težko znajde v teh besedilih in zato težje pridobiva specifično strokovno znanje.

Podobno velja za družboslovne predmete, kjer je nujna sposobnost branja in razumevanja daljših, informativnih besedil, ki pogosto vključujejo abstraktne pojme, zgodovinske razlage ali kompleksne družbene koncepte. Učenci, ki razvijejo ustrezne bralne strategije, lahko takšna besedila ne le razumejo, ampak tudi kritično obdelajo, jih povzamejo in prenesejo v nova znanja. Zaradi tega se v pedagoški stroki pogosto poudarja, da je branje »mati vseh učnih predmetov« – učenec, ki dobro obvlada bralne veščine, bo lažje usvajal znanja na vseh področjih, ne glede na naravoslovno, družboslovno ali jezikovno usmeritev. Bralna pismenost je zato osnovni predpogoj za učno uspešnost, saj omogoča dostop do znanja, njegovo razumevanje ter uporabo v različnih kontekstih.

Raziskave (npr. PIRLS) kažejo, da obstaja močna korelacija med bralno pismenostjo in šolskim uspehom. Otroci, ki že v nižjih razredih pokažejo dobro bralno razumevanje, imajo večjo verjetnost, da bodo uspešni tudi v višjih razredih in kasneje v srednji šoli.

Slabša bralna pismenost pogosto vodi v:

- težave pri usvajanju učne snovi,
- nižje ocene pri različnih predmetih,
- zmanjšano samozavest in motivacijo za učenje,
- večjo verjetnost predčasnega opuščanja šolanja.

Nasprotno pa dobra bralna pismenost pomeni:

- hitrejša in učinkovitejša učenja,
- boljše ocene,
- razvitejša kritično mišljenje,
- večje zadovoljstvo v šolskem okolju.

Zakaj nocoj ne smeš preskočiti 20-minutnega branja?

Slika 1: Zakaj nocoj ne smeš preskočiti 20-minutnega branja. (LBliteracy.co.za)

2.5 Pedagoški pristopi k razvijanju bralne pismenosti

Učitelji in šole uporabljajo različne metode za spodbujanje branja:

- branje na glas (učitelj ali starši berejo otrokom, da jih navdušijo za knjige),
- samostojno tiho branje (čas v šoli, namenjen le branju),
- bralni dnevniki in projekti (otrok vodi zapise o prebranem, ilustrira zgodbe, predstavi knjige sošolcem),

- uporaba raznolikih besedil (literarna, neumetnostna, digitalna),
- individualizacija (uporaba knjig, ki so prilagojene starosti, interesom in bralni ravni otroka).

Sodobna pedagogika poudarja, da mora biti branje predstavljeno kot prijetna dejavnost, ne le kot šolska obveznost. Če otrok bere iz užitka, bo njegov napredek v bralni pismenosti hitrejši in trajnejši.

Šola ni samo prostor učenja, temveč tudi bralna skupnost. Vključuje:

- učitelje kot zgled (učitelji, ki sami berejo in o tem govorijo, so najboljši promotorji branja),
- knjižnico kot osrednje bralno središče,
- sošolce kot bralne partnerje (bralni krožki, skupinsko branje),
- družino kot partnerja šole (spodbujanje branja doma, sodelovanje staršev).

Pedagoški vidik branja je torej usmerjen v ustvarjanje kulture branja, kjer je knjiga vrednota, branje pa skupna izkušnja.

Pedagoški vidiki branja jasno kažejo, da je bralna pismenost temeljni pogoj za uspešno šolanje in za poznejšo vključitev v družbo znanja. Otrok, ki razvije močno bralno pismenost, ima več možnosti za akademski in osebni uspeh, hkrati pa se oblikuje kot samozavesten, kritičen in ustvarjalen posameznik. Naloga pedagogov in staršev je, da branje ne predstavljajo kot dolžnost, ampak kot priložnost za rast in raziskovanje sveta.

Ena od temeljnih nalog učiteljev je, da učencem približajo branje na način, ki presega formalno šolsko obveznost in ga predstavijo kot vir užitka, raziskovanja in osebne rasti. Pedagoške raziskave dosledno potrjujejo, da je pri tem ključen zgled odraslih: učenec, ki pri učitelju zazna avtentično bralno prakso, lažje razvije pozitiven odnos do knjige. Zato je pomembno, da imajo učitelji v svojem okolju vidno prisotne knjige, da učenci opazijo njihovo zavzeto branje tudi v neformalnih okoliščinah in da slišijo razprave med učitelji o literaturi. Prav tako močno sporočilo daje trenutek, ko učitelj z lastnim navdušenjem prebere odlomek iz knjige, ki jo trenutno bere, ter tako modelira iskreno bralno izkušnjo.

Enako pomembno je spoštovanje učenčevih bralnih izbir. Pedopsihologi in didaktiki opozarjajo, da pretirano vrednotenje knjig na osi »visoka«–»trivialna« literatura pogosto vodi v zmanjšano motivacijo, saj učenci doživijo svoje bralne preference kot manjvredne. Poseben primer so stripi, ki jih nekateri učitelji še vedno obravnavajo s prezirom, čeprav so raziskave pokazale, da lahko prav stripi mladostnikom predstavljajo most do zahtevnejše literature in jim pomagajo ohraniti stik z branjem v občutljivem obdobju adolescence (Nikolajeva 2014: 87).

Prav tako so vprašljivi tekmovalni pristopi k spodbujanju branja, kot so razredna tekmovanja ali lestvice uspešnosti, saj s tem dejavnost ponovno prestavimo v okvir zunanjih nagrad in dosežkov. Takšne prakse lahko zmanjšajo notranjo motivacijo in spremenijo branje v orodje za tekmovanje namesto v vir osebnega zadovoljstva. Smiselnejša alternativa so skupnostni dogodki, kot so večeri branja ali krožki, kjer je edina »nagrada« možnost deljenja lastnih bralnih doživetij ter odkrivanje novih pomenov in razsežnosti literature. S tem se krepi občutek pripadnosti, razvija kultura dialoga in spodbuja pristna ljubezen do branja.

2.6 Družbeni in čustveni vidiki branja (empatija, socializacija, povezava z družino)

Branje ima poleg kognitivne in pedagoške funkcije tudi izrazito družbeno in čustveno razsežnost. Skozi literarna besedila se otroci učijo prepoznavati in razumevati čustva literarnih likov, kar krepi njihovo empatijo in sposobnost vživljanja v različne perspektive (Nikolajeva 2014: 119). Takšna izkušnja spodbuja razvoj čustvene inteligence, saj omogoča varno preizkušanje kompleksnih medosebnih situacij, ki jih otrok v realnem življenju še ne more doživeti. Branje hkrati deluje kot socializacijsko orodje: skupno branje v družini ali razredu gradi občutek povezanosti, sodelovanja in pripadnosti (Marjanovič Umek 2009: 64). V domačem okolju ritual večernega branja otrokom zagotavlja občutek varnosti in bližine, kar prispeva k stabilnemu čustvenemu razvoju (Pečjak 1995: 112). Poleg tega raziskave kažejo, da skupinsko branje v šoli ali knjižnici spodbuja razvoj komunikacijskih veščin, saj učenci ob pogovoru o knjigah izmenjujejo mnenja, argumentirajo svoje stališče ter ob tem razvijajo sposobnost kritičnega poslušanja in dialoga (Chambers 1991: 44).

Tudi družinska pismenost ima ogromen vpliv na to, ali bo otrok oziroma najstnik postal bralec. Gre za koncept, ki vključuje naraven nastanek izobraževalne dejavnosti znotraj doma in družine.

Preprosto povedano, družinska pismenost zajema širok spekter dejavnosti, povezanih s pismenostjo v širšem pomenu besede – družina namreč močno vpliva na razvoj branja in otrokove pismenosti (otroške izkušnje s pisanjem in branjem v družinskem okolju).

V domu, bogatem z različnimi materiali, kjer je knjiga – tako kot tudi široka paleta tiskanih gradiv (časopisi, magnetne črke, izobraževalne igre in podobno) – otroku dostopna na vsakem koraku, postaneta pisava in pismenost pomemben del njegovega odraščanja.

Posebno dodano vrednost imata tudi čustvena in motivacijska klima, kar se odraža v stališčih družinskih članov, zlasti v odnosu staršev do pismenosti ter v njihovem upanju glede uspeha svojih otrok.

Branje torej presega individualno aktivnost in deluje kot družbeni proces, v katerem se oblikujejo tako kognitivne kot tudi čustvene in socialne kompetence. Na ta način literatura ne oblikuje le posameznikovega notranjega sveta, temveč prispeva k njegovemu vključevanju v skupnost, krepi medosebne vezi in razvoju empatije, ki je temeljna za kakovostno sobivanje v družbi.

Ramšak (2020) navaja šest napak, s katerimi starši in učitelji pri otrocih ubijajo ljubezen do branja:

- ko se otrok nauči brati, si starši zvečer ne vzamejo več časa za skupno branje;
- starši ne razumejo, da otroku skupno večerno branje pomeni veliko več kot le branje – pomeni skupno preživljanje časa, crkljanje, bližino;
- starši otroka vpišejo v preveč izven šolskih dejavnosti, branje pa izgublja na pomenu;
- starši otroku kupujejo vedno manj knjig, ker so predrage, s čimer dajejo otroku vedeti, da so manj pomembne kot počitnice, športna oprema, rolerji, kino;
- učitelji branje povezujejo z nagrado oz. oceno;
- otroku knjige izbirajo odrasli, pa naj gre za starše, ki otrokom ponujajo tiste knjige, ki se njim zdijo primerne, ali pa učitelji, ki izbirajo čtivo za domače branje, tekmovanja in podobno:

Otrokovih izbir knjig prav tako ne bi smeli kritizirati. Veliko učiteljev materinščine učencem razlaga, kako literaturo delimo na visoko in trivialno, na primerno in neprimerno. Posebej stripe pogosto doživljajo kot slabo književnost in jih gledajo s prezirom, čeprav so raziskave pokazale, da mnogi

mladostniki prav s stripi prebrodijo obdobje pubertete – sicer bi povsem mogoče prenehali brati za vedno.

Pomembne so tudi kulturne značilnosti družine. Različna kulturna okolja namreč postavljajo v ospredje različne dejavnosti, povezane s pismenostjo, kar pomeni, da se branje kot način preživljanja prostega časa izraža na različne načine v različnih skupnostih. V nekaterih družinah je branje zelo pomembno zaradi pridobivanja novega znanja, v drugih pa velja za izgubo časa ali izogibanje obveznostim.

2.7 Branje v digitalni dobi

Vstop v digitalno dobo je branje zaznamoval s pomembnimi spremembami, ki segajo tako na področje dostopnosti kot tudi načina recepcije besedil. Digitalne naprave – računalniki, tablice in pametni telefoni – omogočajo, da imajo mladi neomejen dostop do najrazličnejših besedilnih vsebin, od elektronskih knjig do spletnih člankov in družbenih omrežij. Raziskave kažejo, da takšna dostopnost spodbuja širjenje bralne pismenosti, saj lahko bralci do literature dostopajo kadarkoli in kjerkoli (OECD 2019: 32). Vendar pa ima digitalno branje tudi svoje pasti: številni avtorji opozarjajo, da je branje na ekranih pogosto bolj površinsko in da spodbuja hitro skeniranje informacij, namesto poglobljenega razumevanja besedila (Carr 2010: 87).

Wolf (2018: 104) opozarja, da s tem prihaja do zmanjšane sposobnosti t. i. globokega branja, ki je ključno za razvoj kritičnega mišljenja, refleksije in empatije.

Poseben pojav v zadnjem desetletju je bralna kultura na družbenih omrežjih, zlasti na platformi TikTok, kjer je skupnost *BookTok* pomembno vplivala na porast zanimanja za knjige med mladimi. Knjige, ki so postale viralne, pogosto beležijo skokovito rast naklad in kažejo, da lahko digitalni mediji delujejo tudi kot spodbuda k tradicionalnemu branju (Clark in Picton 2020: 5). Obenem se razvijajo nove oblike e-branja prek aplikacij in spletnih knjižnic, ki omogočajo personalizirano bralno izkušnjo ter večjo vključenost uporabnikov. Kljub tem pozitivnim učinkom pa je izziv digitalne dobe ravnotežje med hitro, fragmentirano komunikacijo in počasnim, poglobljenim branjem, ki ga zahteva literatura. Mladi bralci, navajeni stalnih digitalnih dražljajev, imajo pogosto težave s koncentracijo pri daljših

besedilih, kar lahko dolgoročno vpliva na razvoj delovnega spomina in sposobnosti povezovanja kompleksnih informacij (Wolf 2018: 121).

Tako se v digitalni dobi kaže dvojna narava branja: po eni strani ga digitalni mediji demokratizirajo in širijo dostop do literature, po drugi pa ogrožajo kakovost in globino bralne izkušnje. Naloga izobraževalnega sistema, staršev in kulturnih institucij je zato, da mlade usmerjajo k uravnoteženju obeh praks – da ob izkoriščanju prednosti digitalnih orodij ne zanemarijo pomena branja daljših, zahtevnejših besedil, ki ostajajo nepogrešljiv temelj kognitivnega, čustvenega in kulturnega razvoja.

2.8 Spodbujanje branja otrok pri nas in v tujini

Slovenski prostor ima dolgo tradicijo spodbujanja branja, ki sega v šestdeseta leta 20. stoletja. Najpomembnejša in najdlje trajajoča pobuda je Bralna značka, ki je nastala leta 1961 kot prostovoljno gibanje za popularizacijo branja med osnovnošolskimi učenci. V začetku je temeljila na ideji, da učenci ob podpori učiteljev in knjižničarjev samostojno preberejo določeno število knjig ter o njih razpravljajo, nagrada pa je bila simbolna »značka«. V nekaj desetletjih je Bralna značka prerasla v množično gibanje, ki vsako leto poveže več kot 100.000 otrok in mladostnikov, ter postala eden ključnih stebrov slovenske bralne kulture (Pečjak 1995: 87). Raziskave kažejo, da ima udeležba v Bralni znački pozitiven vpliv na razvoj bralne motivacije, pismenosti in kulturne identitete, saj branje ni razumljeno kot šolska obveznost, temveč kot prostočasna dejavnost, povezana z veseljem in družbenim priznanjem (Marjanovič Umek 2009: 65).

Poleg Bralne značke ima velik pomen tudi projekt Rastem s knjigo, ki ga od leta 2006 vodi Javna agencija za knjigo Republike Slovenije. Namen projekta je približati kakovostno slovensko mladinsko literaturo vsem učencem sedmih razredov osnovnih šol in dijakom prvih letnikov srednjih šol. Vsak učenec v okviru projekta prejme izbrano knjigo slovenskega avtorja, obiskuje knjižnico ter se udeleži srečanj z avtorji in knjižničarji. Projekt temelji na ideji, da lahko knjiga, ki jo otrok prejme v trajno last, okrepi osebni odnos do branja in mu omogoči vstop v širši svet slovenske književnosti (JAK 2019: 7).

V zadnjem desetletju se je v Sloveniji uveljavil tudi **Nacionalni mesec skupnega branja, ki** povezuje šole, knjižnice, društva in druge kulturne ustanove. Njegov cilj je spodbujanje branja kot družbene

vrednote in kot dejavnosti, ki povezuje različne generacije. Posebna pozornost je namenjena medgeneracijskemu branju, saj sodelovanje staršev, starih staršev in otrok kaže pozitivne učinke na oblikovanje trajnih bralnih navad (Kovač 2020: 112).

Ti projekti dokazujejo, da slovenska družba branje razume kot pomemben kulturni kapital in kot dejavnost, ki je neločljivo povezana z razvojem posameznika in skupnosti. Čeprav se sodobna mladina sooča z izzivi digitalne dobe, lahko uspešne nacionalne pobude – kot so Bralna značka, Rastem s knjigo in Nacionalni mesec skupnega branja – služijo kot učinkovit odgovor na upad bralne motivacije ter kot most med tradicionalnimi in sodobnimi oblikami bralne kulture.

Mednarodne raziskave in projekti kažejo, da so sistematične bralne pobude eden ključnih dejavnikov za dolgoročno krepitev bralne kulture. Posebno odmevni so primeri iz skandinavskih držav, kjer bralna pismenost velja za temelj družbenega razvoja. Finska, ki v mednarodnih raziskavah (PISA) redno dosega najvišje rezultate na področju bralnega razumevanja, je razvila celovit pristop, ki vključuje zgodnjo bralno socializacijo, široko dostopnost knjižnic in stalno strokovno podporo učiteljem. Branje se v finskem šolskem sistemu ne obravnava kot osamljena šolska naloga, temveč kot kulturna vrednota, ki prežema vse predmete in področja pouka (Sulkunen 2012: 149). Otroci so v bralno kulturo vključeni že v predšolskem obdobju, s programi, ki starše spodbujajo k skupnemu branju in rednim obiskom knjižnic.

Kanada predstavlja drug zanimiv primer, saj združuje raznoliko jezikovno in kulturno okolje. Nacionalni programi, kot je *Reading Rockets*, poudarjajo pomen zgodnjega opismenjevanja, posebej pri otrocih iz manjšinskih skupnosti, kjer jezik doma pogosto ni enak jeziku šolanja. Raziskave kažejo, da redne bralne dejavnosti v šolah in skupnostnih centrih pomembno prispevajo k zmanjševanju razlik v uspešnosti med otroki iz različnih socio-ekonomskih okolij. (Ontario Literacy and Numeracy Secretariat 2010: 22) Poseben poudarek je na individualizaciji pouka, kjer učitelji izbirajo knjige glede na interese in razvojno stopnjo učenca, kar pomembno krepi notranjo motivacijo za branje.

V Združenem kraljestvu je nacionalna organizacija *National Literacy Trust* razvila več obsežnih programov, namenjenih otrokom in mladostnikom. Eden najbolj znanih je projekt *Young Readers Programme*, ki otrokom omogoča, da si sami izbirajo knjige in jih obdržijo v lasti, saj raziskave potrjujejo,

da lastništvo knjig pozitivno vpliva na bralno motivacijo (Clark & Teravainen 2017: 44). Poleg tega se veliko pozornosti namenja branju v prostem času, saj se je pokazalo, da prav to najbolj korelira z višjo stopnjo bralne pismenosti v kasnejšem obdobju.

Tudi v ZDA so se razvili številni programi, ki združujejo šolsko, knjižnično in skupnostno dejavnost. Program *Drop Everything and Read* (DEAR), ki učence vsak dan spodbuja k 20 minutam tihega branja po lastni izbiri, se je izkazal za učinkovitega pri krepitvi bralne kulture na ravni celotnih šolskih skupnosti (Allington 2014: 67). V povezavi z njim potekajo tudi raziskave o vplivu prostovoljnega branja na razvoj besedišča in razumevanje kompleksnejših besedil, ki kažejo na pozitivne učinke redne izpostavljenosti literaturi.

Primeri iz tujine jasno kažejo, da so uspešni bralni programi tisti, ki združujejo več ravni: šolo, družino in širšo skupnost. Pomembni dejavniki so zgodnje vključevanje otrok v bralno kulturo, spodbujanje prostovoljnega branja, omogočanje lastništva knjig ter zagotavljanje enake dostopnosti literature za vse otroke, ne glede na njihov družbeni ali jezikovni položaj. Ti primeri predstavljajo dragocen okvir tudi za slovenski prostor, kjer so projekti, kot sta *Bralna značka* in *Rastem s knjigo*, primerljivi z najboljšimi praksami, a bi jih lahko še nadgradili z večjim poudarkom na družinski in skupnostni dimenziji branja.

2.9 Literarna srečanja

Literarna srečanja imajo v pedagoškem kontekstu posebno vrednost, saj se pri njih branje ne pojavlja zgolj kot kognitivna dejavnost, temveč kot izhodišče za raznovrstne oblike ustvarjalnega izražanja. Branje literarnih besedil vedno sproža interpretacijo, interpretacija pa odpira prostor za domišljijo in kreativnost. Otroci in mladostniki so posebej dovzetni za tovrstne povezave, ker literarne svetove pogosto dojemajo kot razširitev lastnih izkušenj, ki jih želijo prenesti v risbo, dramatizacijo, igro vlog ali lastno pisno ustvarjanje. Že Chambers (1991) je opozoril, da knjige postanejo resnično žive šele takrat, ko jih bralci povežejo s svojimi doživljajskimi svetovi in o njih tudi ustvarjalno spregovorijo. Bralna srečanja tako niso namenjena zgolj razumevanju besedila, temveč spodbujajo proces preoblikovanja literarnih vsebin v lastno produkcijo.

V praksi se pogosto pokaže, da učenci po branju radi posežejo po risanju. Vizualizacija literarnih junakov in prizorov jim omogoča, da se z literaturo povežejo na način, ki presega besedni izraz. S tem krepijo simbolno mišljenje in sposobnost prenosa besednih podob v vizualno obliko, kar predstavlja pomembno didaktično orodje pri razvijanju ustvarjalnosti (Nikolajeva 2014). Podobno se pri dramatizaciji odpira prostor za utelešanje literarnih likov in za prevzemanje različnih perspektiv. Ko učenci zaigrajo izbrane prizore, se ne učijo zgolj besedila na pamet, temveč preizkušajo odnose, dialoge in čustvene odzive, ki jih literatura ponuja. Takšna izkušnja krepi empatijo in omogoča globlje razumevanje psiholoških razsežnosti besedila.

Bralni dnevniki, ki se v številnih šolah uporabljajo kot spremljevalno orodje, imajo podobno funkcijo. Ne gre le za povzemanje prebranega, ampak predvsem za refleksijo, kjer učenec zapiše svoja občutja, odzive in povezave z lastnimi življenjskimi izkušnjami. To krepi metakognitivno razumevanje branja in razvija sposobnost samostojne interpretacije. V zadnjih letih se je razširila tudi praksa pisanja fanfikcije, kjer mladi bralci nadaljujejo zgodbe znanih literarnih junakov ali si zamišljajo alternativne poteke dogodkov. Fanfikcija kaže, da se mladi z literaturo ne zadovoljijo zgolj kot pasivni sprejemniki, temveč jo prevajajo v lastno ustvarjalnost in kritično preizprašujejo avtorjeve odločitve. S tem razvijajo tudi svojo pisno pismenost, saj jih literarno besedilo spodbuja k ustvarjanju lastnih narativnih struktur.

Primer projekta *Tajno društvo mladih bralcev* je na naši šoli pokazal, da literarna srečanja spontano vodijo v ustvarjalne odzive. Učenci so po razpravah pogosto narisali prizore iz knjig, nekateri so zapisali svoje misli ali poskušali nadaljevati zgodbo, druge pa so se oblikovali zametki dramatizacij. Takšni odzivi potrjujejo, da literarna srečanja delujejo kot katalizator ustvarjalnega izražanja, ki ni bilo vedno načrtovano, temveč se je razvilo iz same motiviranosti in vpletenosti učencev. V tem se kaže tudi širša funkcija literature v šolskem okolju: ko mlade poveže, jih hkrati spodbudi, da ustvarjalno obdelajo vsebine, ki jih nagovarjajo.

S tem se potrjuje, da je literatura pomemben vir ustvarjalnega izražanja, če je učencem predstavljena v sproščenem in stimulativnem okolju. Literarna srečanja, ki omogočajo risanje, dramatizacijo, pisanje bralnih dnevnikov ali celo fanfikcije, učencem ponujajo pot, da knjigo razumejo kot navdih in ne kot obveznost. To povečuje njihovo motivacijo za branje in hkrati bogati njihove ustvarjalne kompetence.

Razprava o prihodnosti branja se v zadnjem desetletju vse bolj usmerja v vprašanje, kako bodo digitalne tehnologije preoblikovale odnos mladih do knjig in literarnih besedil. Že zdaj je opazno, da mladi bralci ne posegajo le po tiskanih knjigah, ampak vse pogosteje po e-knjigah, spletnih vsebinah, avdioknjigah in interaktivnih besedilih. OECD (2019) opozarja, da se bralna pismenost danes oblikuje v kontekstu, kjer je dostop do informacij lažji kot kadar koli prej, a hkrati bolj razdrobljen. To pomeni, da mladi razvijajo nove oblike pismenosti – digitalno, vizualno in medijsko – ki dopolnjujejo, ne pa nujno nadomeščajo tradicionalno sposobnost globokega branja.

Avdioknjige so postale ena izmed najbolj razširjenih alternativ klasičnemu branju. Njihova prednost je, da omogočajo dostop do literature tudi takrat, ko mladi opravljajo druge dejavnosti. Čeprav poslušanje ne more v celoti nadomestiti vizualnega branja, pa krepi zmožnost poslušanja in razumevanja kompleksnih narativnih struktur ter širi možnosti dostopa do književnosti (Clark & Picton 2020). Podobno so interaktivna besedila in aplikacije zasnovane tako, da kombinirajo besedilo, sliko in zvok, kar povečuje angažiranost, hkrati pa zahteva razvijanje nove pismenosti, ki presega zgolj dekodiranje besedila.

Kljub prednostim digitalnih oblik pa raziskave opozarjajo tudi na tveganja. Carr (2010) je pokazal, da preobilica digitalnih spodbud zmanjšuje sposobnost koncentracije in vodi v površno branje. Wolf (2018) opozarja, da se ob tem spreminjajo tudi bralni možgani: mladi se vse težje zadržujejo pri daljših in zahtevnejših besedilih, kar ogroža sposobnost kritičnega in reflektivnega mišljenja. To sproža pedagoško vprašanje, kako ohraniti ravnovesje med digitalnimi oblikami branja, ki ponujajo dostopnost in privlačnost, ter tradicionalnim branjem, ki spodbuja globoko razumevanje.

Možno je pričakovati, da bo prihodnost branja še bolj povezana z multimodalnostjo. Virtualna resničnost in razširjena resničnost že ponujata možnosti za vstop v literarne svetove, kjer bralec ni več pasivni sprejemnik, temveč aktivni udeleženec. Takšne tehnologije omogočajo poglobljeno izkušnjo, a hkrati brišejo mejo med branjem, igro in interakcijo. Zato bo ena izmed ključnih nalog pedagogike prihodnosti oblikovati kritičen odnos do novih oblik pismenosti in mlade naučiti, da prepoznajo razliko med zabavo in reflektivnim bralnim doživetjem.

Branje kot kulturna praksa torej ne izginja, temveč se preoblikuje. V prihodnosti bo verjetno soobstoje različnih oblik – od tiskanih knjig do digitalnih platform in avdioknjig – sestavni del bralne kulture. Pomembno bo, da šola in knjižnice ne stavijo zgolj na eno obliko, temveč spodbujajo bralce, da

razvijajo fleksibilne bralne kompetence. Tako bodo mladi sposobni uživati v globokem branju tiskane knjige in hkrati kritično uporabljati digitalne oblike, ki jih ponuja sodobna tehnologija.

3 EMPIRIČNI DEL

Namen empiričnega dela raziskave je celovito preučiti pomen in učinke spodbujanja branja v osnovni in srednji šoli na primeru projekta *Tajno društvo mladih bralcev*, ki je nastal v sodelovanju med učiteljico in šolsko knjižničarko. Projekt temelji na predpostavki, da lahko ustrezno oblikovano neformalno bralno okolje pomembno prispeva k oblikovanju pozitivnega odnosa do knjige in kreptvi bralne kulture. Osrednja ideja društva je bila ustvariti varno, sproščeno in motivacijsko naravnano skupnost, v kateri se mladi srečujejo ob knjigah, jih berejo, o njih razpravljajo ter na ta način razvijajo bralne navade in gradijo svojo kulturno identiteto.

Raziskava zasleduje več ciljev, ki so bili opredeljeni na podlagi predhodnih teoretičnih izhodišč in praktičnih potreb šolske prakse.

Prvi cilj je bil preučiti, v kolikšni meri mesečna srečanja spodbujajo bralno motivacijo in spreminjajo odnos učencev do knjig ter do branja kot dejavnosti prostega časa.

Drugi cilj se nanaša na razvoj bralne pismenosti, kjer nas je zanimalo, ali udeležba v društvu vpliva na izboljšanje sposobnosti razumevanja, interpretacije in kritičnega vrednotenja literarnih besedil. Poseben poudarek je bil namenjen tudi socialnim in čustvenim učinkom projekta, saj skupinsko branje in razpravljanje omogočata razvoj empatije, krepi občutek pripadnosti skupini in prispevata k oblikovanju pozitivne samopodobe učencev.

Nadalje nas je zanimalo, kakšno vlogo ima neformalno branje v šolskem okolju, torej ali lahko dejavnosti, ki potekajo zunaj običajnega pouka, dolgoročno prispevajo k večjemu zanimanju za literaturo in boljši učni uspešnosti.

Zadnji cilj pa se nanaša na partnerstvo med učiteljem in knjižničarjem, saj sodelovanje pedagoškega kadra in knjižničarke predstavlja pomemben dejavnik pri oblikovanju spodbudnega bralnega okolja.

Osnovni namen raziskave tako presega zgolj opis dejavnosti društva. Empirični del želi pokazati, kakšne učinke imajo tovrstna bralna srečanja na različne vidike učenčevega razvoja – od kognitivnih in jezikovnih do socialnih in čustvenih – ter kakšno vlogo ima knjiga kot kulturna vrednota v sodobnem, z digitalnimi mediji zaznamovanem okolju. Rezultati raziskave bodo poskušali odgovoriti na ključno vprašanje, kako lahko šole z inovativnimi in ustvarjalnimi pedagoškimi pristopi krepijo bralno kulturo in prispevajo k dolgoročnemu razvoju bralne pismenosti pri mladih.

3.1 Tajno društvo mladih bralcev

Tajno društvo mladih bralcev je bilo ustanovljeno septembra 2023 v sodelovanju z učiteljico in šolsko knjižničarko kot inovativna oblika dejavnosti, namenjena spodbujanju bralne pismenosti in razvijanju pozitivnega odnosa do knjige med učenci. Spodbujanje bralne pismenosti je na šoli že več kot petnajst let umeščeno med prednostne cilje vzgojno-izobraževalnega dela, pri čemer si učitelji in strokovni delavci vsako šolsko leto prizadevajo iskati nove in ustvarjalne pristope. Cilj je, da se branje učencem ne predstavlja kot obveznost, temveč kot prijetna, ustvarjalna in smiselna dejavnost, ki ima trajno vrednost za njihov osebni in izobraževalni razvoj.

Ustanovitev društva je temeljila na prepričanju, da lahko element igre, skrivnosti in skupinske pripadnosti pomembno poveča bralno motivacijo. Poimenovanje »tajno« je bilo premišljeno izbrano kot simbol ekskluzivnosti in pripadnosti, ki je med učenci vzbudil radovednost ter občutek posebnega statusa. Psihološke raziskave kažejo, da prav občutek vključenosti v izbrano skupnost krepi notranjo motivacijo in spodbuja dolgoročno udeležbo v dejavnostih, ki zahtevajo vztrajnost in angažma (Deci in Ryan 2000: 72). V tem smislu je bil projekt zasnovan tako, da je branje umeščal v kontekst pustolovščine in doživetja, kar je pri učencih povečalo pripravljenost na sodelovanje.

Posebno skrb sva z knjižničarko namenili ustvarjanju privlačnega vzdušja. Vsak mesec so učenci prejeli personalizirano, ročno izdelano vabilo, ki je vizualno in simbolno odražalo temo izbrane knjige. Vabila so bila dostavljena na presenetljive načine – npr. skrita v šolski torbi, nalepljena na garderobno omarico ali prevezana s trakom z napisom *POLICE – DO NOT TRESPASS* ob branju kriminalke. Takšni

elementi skrivnosti so delovali kot močan motivacijski dejavnik, saj so pri učencih spodbujali pričakovanje in čustveno vpletenost v prihajajoče srečanje. Dvakrat v šolskem letu so bila srečanja izvedena v obliki noči branja, kar je še dodatno poudarilo element posebnosti in izjemnosti izkušnje.

Poleg prostorske stalnosti – srečanja so praviloma potekala v šolski knjižnici – sva s knjižničarko poskrbeli, da je bil prostor vedno dekoriran v skladu s tematiko knjige, obogatili sva ga s prigrizki ali čajem, ter na ta način ustvarili ritualizirano, a obenem dinamično okolje. Učenci so večkrat izrazili, da so srečanja pričakovali z nestrpnostjo, ne le zaradi same knjige, temveč tudi zaradi dodatnih presenečenj, ki so spremljala dogodek. To kaže, da je bila celostna zasnova projekta pomembna za ustvarjanje pozitivne emocionalne klime, ki je omogočala poglobljeno bralno izkušnjo.

Pri izbiri knjig je bil namen projekta predstaviti učencem čim širši spekter literarnih zvrsti in tematik. Vključevali smo pravljice, pustolovske in fantazijske romane, zgodbe o preživetju, kriminalke, stripe, grafične romane, romane o odraščanju in identiteti, ljubezenske in družinske romane, dela s socialno tematiko (revščina, zasvojenost, nasilje, migracije, diskriminacija), psihološke romane, biografske pripovedi, dnevnike, humoristična dela ter pesniške zbirke slovenskih in tujih avtorjev. Takšna raznolikost je omogočila, da se je v literaturi lahko prepoznal vsak učenec, hkrati pa je širila horizont njihovih bralnih izkušenj. Učitelji bralne motivacije pogosto opozarjajo, da so prav raznolika izbira gradiv in možnost identifikacije ključni pogoji za trajnejše oblikovanje bralnih navad (Guthrie in Wigfield 2000: 405). Projekt je tako ponujal kombinacijo kanoniziranih del mladinske književnosti in sodobnih besedil, ki nagovarjajo aktualna vprašanja mladih, kar je omogočilo dinamičen dialog med literaturo in življenjem učencev.

V dveh letih smo skupaj prebrali in diskutirali ob naslednjih knjigah (navedene so v naključnem vrstnem redu):

1. Janja Vidmar: Samo Mulca
2. Rupi Kaur: Moje telo, moj dom
3. Lynn Painter: Bolje kot v filmu
4. Edith Eger: Balerina iz taborišča smrti
5. Jacqueline Wilson: Punčka iz smetnjaka

6. Elizabeth Acevedo: Na močnem ognju
7. Giacomo Mazzariol: Moj brat lovi dinosavre
8. Ursula Vernon: Čarovniški vodnik za peko vražjih piškotov
9. Roberta Balestrucci Fancellu: Annie z vetrom v lasih
10. Susanna Tamaro: Srce iz špeha
11. Barbara Robinson: Najboljša božična predstava vseh časov
12. J. K. Rowling: Quidditch skozi stoletja
13. Olivera Zulović: Priročnik za dobro življenje
14. Ellen Strömberg: Le mimo se bova zapeljali
15. Vinko Möderndorfer: Jaz sem Gaj: o tem, kdo sem, kakšen sem, in podobno
16. Nataša Konc Lorenzutti: Kakšno drevo zraste iz mačka
17. Damijan Stepančič, Andrej Rozman: Živalska kmetija
18. Anne Frank: Dnevnik Ane Frank
19. Theresa Breslin: Ilustrirana zakladnica škotski pravljic in pripovedk
20. A. C. Doyle: Sherlock Holmes, Znamenje štirih

Ker vseh teh knjig žal nimamo na razpolago v šolski knjižnici, so si jih otroci izposojali v lokalnih knjižnicah ali brali na spletu oz. na e-bralnikih, pogosto pa sva jim jih posojali učiteljici. Vse to je bilo izvedljivo zato, ker je *Tajno društvo mladih bralcev* majhno, prav ta majhnost in skrivnostnost pa ga dela v očeh mladih bralcev še toliko bolj ekskluzivnega.

Ob koncu vsakega meseca smo se srečali in se pogovarjali prebranih knjigah. Včasih sva s knjižničarko pogovor usmerjali z vnaprej pripravljenimi vprašanji, včasih pa sva pogovor prepustili, da je tekel in se iztekel v lastnem toku.

V našem društvu so se skozi dve leti izoblikovala naslednja nenapisana pravila, ki jih nameravamo v novem šolskem letu dodelati in zapisati:

1. Vsak lahko izrazi svoje mnenje o knjigi, vendar na primeren način.
2. Ne prepričujemo drug drugega, da sprejme naše mnenje – poslušamo in spoštujemo razlike.
3. Pomemben je užitek pri branju, ne dolžina knjige ali število prebranih strani.

4. Kar povemo na srečanju, ostane znotraj društva – zaupanje je temelj.
5. Vsak član ima pravico do besede in nihče ni zasmehovan zaradi svojega mnenja.
6. Srečanja so priložnost za sprostitev in druženje, ne za ocenjevanje ali tekmovanje.
7. Pogovarjamo se odprto, a vedno prijazno in spoštljivo.
8. Branje je naša skupna pustolovščina.

3.2 Raziskovalni vzorec

V empirični del raziskave je bilo vključenih 16 učencev od 6. do 9. razreda osnovne šole, ki so v šolskih letih 2023/2024 in 2024/2025 sodelovali v dejavnostih *Tajnega društva mladih bralcev*. Skupina je bila zaključena in oblikovana na prostovoljni osnovi. Vzorec je obsegal 12 deklic in 4 dečke, kar pomeni, da je bila razmerje med spoloma izrazito nagnjeno v korist deklic, kar je v skladu z ugotovitvami raziskav, da so dekleta v mladostniškem obdobju praviloma bolj motivirana za branje in se pogosteje vključujejo v prostovoljne bralne dejavnosti (Clark & Foster 2005: 18). Heterogenost skupine je bila zagotovljena z vključitvijo učencev različnih starostnih skupin, kar je omogočalo medvrstniško učenje, primerjavo izkušenj in oblikovanje bogatejših diskusij.

3.3 Analiza anket

Metoda sprotne opazovanja je bila uporabljena kot primarno orodje za beleženje odzivov udeležencev na posamezna srečanja. Opazovanje je bilo izvedeno v sodelovanju med raziskovalko in šolsko knjižničarko, ki sta po vsakem srečanju sistematično izmenjali opažanja in jih zabeležili v obliki raziskovalnih zapiskov. Tak način dvojnega opazovanja je povečal veljavnost zbranih podatkov, saj je omogočil primerjavo pogledov dveh neodvisnih opazovalk.

Analiza je bila osredotočena na več ključnih dimenzij: odzive učencev na vabila k sodelovanju, način, kako so sprejeli izbrani naslov knjige meseca, vpliv prostorskega okolja na njihovo razpoloženje, ustreznost časa srečanja ter dinamiko in sproščenost pogovorov o knjigah. Posebej sva namenili

pozornost temam, ki so pri posameznih učencih sprožale nelagodje, saj ti odzivi razkrivajo pomembne vidike bralne izkušnje in odpornost skupine na zahtevnejše literarne teme.

Za dopolnitev podatkov iz opazovanja sva izvedli tudi dve anketi, in sicer junija 2024 in junija 2025, ob zaključku posameznega šolskega leta. Anketiranje je bilo načrtovano tako, da zajame refleksijo udeležencev o celotnem letnem ciklu srečanj, kar omogoča vpogled v dolgoročne spremembe v njihovem odnosu do branja, motivacije in socialnega doživljanja bralnih dejavnosti. S tem je bila zagotovljena metodološka triangulacija, saj so se podatki, pridobljeni z opazovanjem, dopolnili z rezultati samoocene učencev.

Ob koncu vsakega šolskega leta sem uporabila isto anketo in prišla do naslednjih rezultatov.

Vprašanja	Št. učencev, ki je izbralo določeni odgovor
1. Kako si izvedel/a za Tajno društvo mladih bralcev? a) Preko skrivnostnih plakatov, ki so se pojavili po šoli b) Preko knjižničarke/učiteljice c) Preko sošolcev d) Drugo: _____	15 1 0 0
2. Kako zanimiva so se ti zdela skrivnostna vabila? a) Zelo zanimiva – komaj sem čakal/a na naslednje b) Dovolj zanimiva, da so me spodbudila k udeležbi c) Zanimiva, a prišel/la bi tudi brez njih d) Nezanimiva	16 0 0 0
3. Kako pogosto si se udeležil/a srečanj društva? a) Vsakič b) Skoraj vsakič (manjkal/a sem 1–2-krat) c) Občasno (manj kot polovico srečanj) d) Redko	7 7 2 0

4. Kako ti je bil všeč kraj srečanj?	
a) Zelo mi je ustrezal, bil je prijeten	14
b) V redu je bilo, a bi lahko bilo še bolj udobno	2
c) Ni mi bilo najbolj všeč	0
d) Drugo: _____	0
5. Kako si doživljal/a vzdušje na srečanjih?	
a) Vedno sproščeno in prijetno	13
b) Večinoma dobro, občasno manj prijetno	3
c) Mešano, odvisno od srečanja	0
d) Neprijetno	0
6. Kako ti je bilo všeč, da sta knjige izbirali učiteljici?	
a) Zelo všeč.	13
b) Všeč, čeprav bi raje bral/a knjige po lastni želji	1
c) Ni mi bilo pomembno, kaj beremo	1
d) Ni mi bilo všeč.	1
7. Kako ocenjuješ izbrane knjige?	
a) Večinoma odlične in zanimive	11
b) Dobre, nekaj pa mi jih ni bilo všeč	3
c) Povprečne, nekatere dolgočasne	1
d) Večinoma nezanimive	1
8. Kako pomembno se ti zdi, da knjigo bereš skupaj z drugimi?	
a) Zelo pomembno – skupinsko branje in pogovor mi veliko pomenita	12
b) Kar pomembno – lažje se motiviram	2
c) Ni posebej pomembno	2
d) Sploh ni pomembno	0
9. Kako si doživljal/a razprave o knjigah?	
a) Vedno zanimive in navdihujoče	13
b) Včasih zanimive, včasih dolgočasne	3

c) Redko zanimive	0
d) Sploh nezanimive	0
10. Kako so ti bila vseč pravila društva (spoštovanje, različna mnenja, užitek pri branju ...)?	
a) Zelo vseč – pomagala so pri dobrem vzdušju	9
b) V redu – večinoma sem se z njimi strinjal/a	5
c) Pravila so bila odveč	2
d) Sploh mi niso bila vseč	0
11. Ali si se v društvu počutil/a kot del skupine?	
a) Da, vedno	15
b) Večinoma da	1
c) Redko	0
d) Nikoli	0
12. Ali si zaradi društva bral/a več kot prej?	
a) Da, veliko več	5
b) Da, nekoliko več	4
c) Približno enako kot prej	7
d) Manj kot prej	0
13. Ali si zaradi društva bral/a knjige, ki jih sicer ne bi?	
a) Da, veliko takih knjig	15
b) Da, nekaj takih knjig	1
c) Le redko	0
d) Nikoli	0
14. Kako si doživljal/a vlogo obeh učiteljic v društvu?	
a) Kot spodbudno in prijetno vodstvo	14
b) Kot koristno usmerjanje	2
c) Kot preveč usmerjanja	0
d) Kot oviro	0
15. Kako bi ocenil/a svoj odnos do branja pred vstopom v društvo?	
a) Zelo pozitiven	6
b) Precej pozitiven	5

c) Nezainteresiran	3
d) Negativen	2
16. Kako bi ocenil/a svoj odnos do branja zdaj, po desetih srečanjih?	
a) Veliko bolj pozitiven	7
b) Nekoliko bolj pozitiven	3
c) Približno enak kot prej	6
d) Manj pozitiven	0
17. Ali si s prijatelji iz društva o knjigah govoril/a tudi izven srečanj?	
a) Pogosto	5
b) Občasno	4
c) Redko	4
d) Nikoli	3
18. Kaj ti je bilo v društvu najpomembnejše?	
a) Skupno druženje in prijateljstvo	3
b) Same knjige in zgodbe	6
c) Pogovori in izmenjava mnenj	4
d) Občutek skrivnosti in posebnosti	3
19. Bi se v naslednjem šolskem letu ponovno pridružil/a Tajnemu društvu mladih bralcev?	
a) Da, z veseljem	14
b) Verjetno da	2
c) Nisem prepričan/a	0
d) Ne	0

Analiza rezultatov ankete, izvedene med šestnajstimi učenci, ki so v šolskih letih 2023/2024 in 2024/2025 sodelovali v *Tajnem društvu mladih bralcev*, kaže več pomembnih trendov. Najprej velja poudariti, da je bil projekt s svojo skrivnostno zasnovo komunikacije zelo uspešen. Kar 15 učencev je kot vir informacij o društvu navedlo skrivnostne plakate, vsi sodelujoči pa so vabila ocenili kot »zelo zanimiva«. To potrjuje hipotezo, da element skrivnosti in personalizirane komunikacije pomembno prispevata k oblikovanju radovednosti in krepitvi motivacije za vključitev v bralne dejavnosti.

Udeležba na srečanjih je bila zelo visoka, saj je večina učencev poročala, da so se srečanj udeleževali vsakič ali skoraj vsakič. To kaže na trajno motivacijo in redno angažiranost, ki ju običajno ni enostavno doseči pri prostovoljnih obšolskih dejavnostih. Podobno sliko kaže tudi vprašanje o kraju srečanj: 14 učencev je knjižnico ocenilo kot »zelo ustrezno« okolje, kar potrjuje pomen prostora, ki je hkrati simboličen (knjižnica kot kraj znanja) in prilagojen ustvarjanju prijetnega vzdušja.

Analiza odzivov o vzdušju in razpravah potrjuje, da je bil projekt uspešen tudi na socialno-čustveni ravni. Velika večina učencev je srečanja doživljala kot sproščena in prijetna, razprave pa kot vedno zanimive. Prav tako se je 15 učencev izrazilo, da so se v društvu vedno počutili kot del skupine. To kaže na močan učinek skupinske kohezije, ki je eden od ključnih dejavnikov pri spodbujanju bralne motivacije.

Rezultati o vplivu na bralne navade potrjujejo, da je društvo imelo izrazito spodbuden učinek. Petnajst učencev je navedlo, da so zaradi društva brali knjige, ki jih sicer ne bi izbrali sami, kar kaže na razširitev bralnega obzorja in odpiranje novih literarnih izkušenj. Sedem učencev je ocenilo, da so brali približno enako kot prej, vendar pa so kvalitativni podatki iz intervjujev pokazali, da se je pri teh učencih spremenila predvsem kakovost njihovega doživljanja branja – branje so začeli dojemati kot družbeno izkušnjo, ne le kot individualno aktivnost.

Pomemben je tudi vpliv na odnos do branja. Medtem ko je šest učencev svoj odnos do branja pred vstopom v društvo ocenilo kot zelo pozitiven, jih je po desetih srečanjih sedem izrazilo, da je njihov odnos postal »veliko bolj pozitiven«. Ta premik potrjuje učinkovitost projekta kot pedagoške intervencije za krepitev motivacije in oblikovanje pozitivne bralne identitete.

Vloga obeh mentoric (učiteljice in knjižničarke) je bila po mnenju 14 učencev ocenjena kot spodbudna in prijetna. To potrjuje pomen partnerskega sodelovanja pedagoškega kadra, ki lahko z združitvijo strokovnih kompetenc ustvari močno podporno okolje za bralni razvoj.

Nazadnje so rezultati pokazali visoko stopnjo trajne motivacije: 14 učencev bi se z veseljem ponovno pridružilo društvu, kot najpomembnejši vidik sodelovanja pa so navajali same knjige in zgodbe, kar potrjuje, da je literarna vsebina ostala v središču zanimanja. Društvo je torej uspelo doseči svoje osnovno poslanstvo – oblikovati prostor, kjer knjige niso razumljene kot obveznost, temveč kot vir užitka, raziskovanja in družbenega povezovanja.

3.4 Analiza sprotnega ocenjevanja

Nekateri člani društva so se na srečanja pripravili tako, da so na lističe papirja zapisali vprašanja o prebrani knjigi, ki bi na srečanju sprožila debato. Ob analiziranju odgovorov oz. odzivov učencev na treh takih srečanjih sem se osredotočila na čustveno odzivnost, identifikacijo z avtorico, estetsko izkušnjo, učinek knjige na odnos do branja, izpostavljene misli in sporočila ter kritično oceno.

3.4.1 Rupī Kaur: *Moje telo, moj dom*

Sedmošolka je za srečanje ob pesniški zbirki *Moje telo, moj dom* avtorice Rupī Kaur pripravila naslednja vprašanja.

1. Katera pesem v knjigi ti je bila najbolj všeč in zakaj?
2. Si v kakšni pesmi prepoznal(a) svoja čustva ali izkušnjo?
3. Kako si si predstavljal(a) avtorico, ko piše te pesmi?
4. Ali se ti zdi, da je knjiga bolj žalostna ali bolj vesela? Zakaj tako misliš?
5. Katero misel ali verz bi napisal(a) na plakat, s katerim bi knjigo priporočil(a) drugim?
6. Če bi lahko avtorici postavil(a) eno vprašanje, katero bi bilo?
7. Ali ti je bila oblika pesmi (kratke, preproste vrstice) zanimiva ali bi raje bral(a) daljše zgodbe?
8. Kaj si ob branju čutil(a) – mir, pogum, žalost, veselje ...?
9. Bi to knjigo priporočil(a) sošolcu/sošolki, ki ne bere rad(a)? Zakaj da ali zakaj ne?
10. Če bi moral(a) knjigi dati oceno od 1 do 5, katero bi dala in zakaj?

Analiza odzivov

Čustvena odzivnost	<ul style="list-style-type: none"> • 10 učencev je povedalo, da so ob branju občutili mir in sproščenost. Eden je rekel: »Kot da nekdo govori nekaj, kar že vem, samo jaz tega ne znam tako lepo napisat.« • 4 učenci so knjigo doživeli bolj žalostno. Poudarili so občutke samote in osamljenosti. • 2 učenca sta rekla, da ju pesmi niso posebej ganile, ker jima » ... ni bilo jasno, o čem govorijo«.
--------------------	---

	<p>Analiza: Večina je doživela pozitivna čustva, vendar se pojavljajo tudi razlike v interpretaciji – od občutkov miru do občutkov žalosti. To potrjuje, da knjiga spodbuja raznolike osebne odzive.</p>
Identifikacija z avtorico	<ul style="list-style-type: none"> • 7 učencev je povedalo, da so se v nekaterih pesmih prepoznali. Ena učenka je rekla: <i>»Tudi jaz včasih ne maram svojega telesa in mi je bilo lepo, ko je napisala, da je telo naš dom.«</i> • 5 učencev je priznalo, da jim je knjiga težje razumljiva, ker » ... še nimajo takih izkušenj«. • 4 učenci so poudarili, da jih je bolj pritegnila misel o prijateljstvu in povezanosti kot pa o telesu. <p>Analiza: Identifikacija se dogaja predvsem pri starejših učencih, mlajši pa so knjigo razumeli bolj površinsko.</p>
Estetska izkušnja	<ul style="list-style-type: none"> • 12 učencev je izrazilo, da jim je všeč, ker so pesmi kratke in hitro berljive. • 3 učenci so rekli, da bi raje brali daljšo zgodbo. • 1 učenec je posebej izpostavil ilustracije: <i>»Slike so mi bile kul, ker povejo nekaj, kar besede ne.«</i> <p>Analiza: Kratka oblika je učencem blizu, ker jim daje občutek, da branje ni zahtevno. Ilustracije prispevajo k večji razumljivosti knjige.</p>
Učinek knjige na odnos do branja	<ul style="list-style-type: none"> • 9 učencev bi knjigo priporočilo sošolcem, ki ne berejo radi, ker je kratka in lahka. • 5 učencev je menilo, da je knjiga bolj primerna za tiste, ki radi berejo. • 2 učenca nista želela dati priporočila, ker se jima knjiga ni zdela zanimiva. <p>Analiza: Knjiga ima potencial, da nagovori tudi manj motivirane bralce, saj jih ne obremenjuje z dolžino. A vsebinska zahtevnost lahko del učencev odvrne.</p>
Izpostavljene misli in sporočila	<ul style="list-style-type: none"> • Največkrat citirana misel je bila: <i>»Moje telo je moj dom.«</i> (8 učencev). • 4 učenci so izbrali verze o ljubezni in prijateljstvu. • 2 učenca sta izpostavila misli o pogumu. • 2 učenca sta rekla, da se jima noben verz ni posebej vtisnil v spomin.

	Analiza: Osrednje sporočilo o sprejemanju telesa je bilo učencem najbolj zapomljivo in razumljivo.
Kritična ocena	<p>Povprečna ocena knjige je bila 4/5.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 6 učencev je dalo oceno 5. • 7 učencev je dalo oceno 4. • 3 učenci so knjigo ocenili z oceno 3. • Nihče ni dodelil nižje ocene. <p>Analiza: Skupna ocena kaže, da so učenci knjigo sprejeli zelo pozitivno. Glavni razlogi za nižje ocene so bili: 'preveč podobnih pesmi' in 'premalo dogajanja'.</p>

Diskusija je pokazala, da ima knjiga *Moje telo, moj dom* močan čustveni učinek na večino učencev. Najbolj jih je nagovorila tema sprejemanja telesa in občutek, da je telo prostor varnosti. Knjiga se jim zdi zanimiva, ker je kratka in estetsko privlačna. Kritični so bili predvsem do ponavljajoče se vsebine. Empirični del raziskave tako dokazuje, da lahko branje sodobne poezije pozitivno vpliva na bralno motivacijo in samopodobo osnovnošolcev.

3.4.2 Anne Frank: Dnevnik Ane Frank

Devetošolec je za srečanje pripravil naslednja vprašanja za diskusijo.

1. Kateri del dnevnika te je najbolj ganil in zakaj?
2. Kako si si predstavljal(a) Ano medtem, ko je pisala svoj dnevnik?
3. Kaj te je najbolj presenetilo pri življenju v skrivališču?
4. Ali se ti je zdelo, da je Ana pogumna? Zakaj?
5. Kaj bi ti počel(a), če bi moral(a) toliko časa živeti zaprt(a) v eni hiši?
6. Kako se ti zdi Anin odnos do družine in prijateljev?
7. Se ti zdi, da je pisanje dnevnika Ani pomagalo preživeti? Zakaj da ali ne?
8. Če bi ti imel(a) dnevnik, o čem bi v njem največ pisal(a)?
9. Kaj nam Dnevnik pove o vojni in kaj se lahko mi iz tega naučimo danes?
10. Če bi knjigi dal(a) oceno od 1 do 5, katero bi in zakaj?

Analiza odzivov

Čustvena odzivnost	<ul style="list-style-type: none"> • 11 učencev je povedalo, da jih je knjiga zelo ganila, predvsem zaradi Anine usode. • 3 učenci so izpostavili občutek strahu in napetosti med branjem. • 2 učenca sta rekla, da jima je bilo branje težko in tako žalostno, da sta morala večkrat prenehati. <p>Analiza: Knjiga sproža močne čustvene odzive, večinoma žalost in sočutje, a tudi občudovanje nad Anino močjo.</p>
Identifikacija z avtorico	<ul style="list-style-type: none"> • 7 učencev je reklo, da se z Ano lahko povežejo, ker je pisala o svojih občutkih, prijateljstvu in družinskih sporih. • 4 učenci so izpostavili, da si težko predstavljajo življenje brez svobode. • 5 učencev je menilo, da je Ana zelo drugačna od njih, a jih je ravno zato pritegnila. <p>Analiza: Učenci se identificirajo predvsem na ravni vsakdanjih občutkov in odnosov, težje pa z Aninim položajem v vojni.</p>
Estetska izkušnja	<ul style="list-style-type: none"> • 9 učencev je poudarilo, da jim je všeč, ker gre za resnične misli mladega dekleta. • 5 učencem je bil dnevniški slog zanimiv, ker so se počutili, kot da jim Ana pripoveduje neposredno. • 2 učenca sta rekla, da je knjiga včasih predolga in ponavljajoča. <p>Analiza: Realistični dnevniški slog povečuje avtentičnost in bližino bralcem, čeprav lahko dolžina in ponavljanje odvrneta manj vztrajnega bralca.</p>
Učinek knjige na odnos do branja	<ul style="list-style-type: none"> • 8 učencev je povedalo, da bi knjigo priporočili tudi drugim, ker je pomembna za razumevanje zgodovine. • 6 učencev je menilo, da knjiga ni za vsakogar, saj je zelo čustvena in zahtevna. • 2 učenca bi jo priporočila samo tistim, ki jih zanima vojna zgodovina.

	Analiza: Knjiga ni tipična bralna motivacija za manj izkušene bralce, ima pa močno izobraževalno vrednost.
Izpostavljene misli in sporočila	<ul style="list-style-type: none"> • 10 učencev je izpostavilo Anino upanje in optimizem kljub težkim razmeram. • 3 učenci so omenili razmišljanja o družinskih odnosih. • 2 učenca sta posebej poudarila Anino željo, da bi postala pisateljica. • 1 učenec si ni zapomnil posebnega citata. <p>Analiza: Osrednje sporočilo, ki so si ga zapomnili, sta Anina moč in upanje, kar učence navdihuje.</p>
Kritična ocena	<p>Povprečna ocena knjige: 4,2/5.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 7 učencev je dalo oceno 5 (najbolj zaradi čustvene moči). • 6 učencev je knjigo ocenilo s 4. • 3 učenci so ji dali oceno 3, ker so menili, da je pretežka ali predolga. <p>Analiza: Učenci prepoznajo vrednost knjige, čeprav nekateri menijo, da zahteva več potrpežljivosti in zrelosti.</p>

Diskusija o *Dnevniku Ane Frank* je pokazala, da knjiga učence močno čustveno nagovarja in jih uči o življenju med vojno. Identifikacija z Ano poteka na ravni mladostnih čustev, težje pa pri življenju v skrivališču. Knjiga deluje kot pomembno orodje za razvijanje zgodovinske zavesti in empatije. Čeprav nekateri učenci menijo, da je prezahtevna, jo večina ocenjuje kot izjemno dragoceno in bi jo priporočila vrstnikom.

3.4.3 Giacomo Mazzariol: *Moj brat lovi dinosavre*

Osmošolka je za srečanje pripravila naslednja vprašanja.

1. Kaj te je najbolj presenetilo v zgodbi o Giovanniju?
2. Kako se ti je zdel odnos med Giacomom in njegovim bratom?
3. Ali misliš, da je avtor pogumen, ker je napisal zgodbo o svoji družini?

4. Kaj si občutil(a), ko si bral(a) o tem, da ima Giovanni Downov sindrom?
5. Bi želel(a) imeti brata ali sestro, ki je nekoliko drugačen/drugačna? Zakaj da ali ne?
6. Kateri dogodek v knjigi ti je ostal najbolj v spominu?
7. Kaj si se naučil(a) o tem, kako je živeti z osebo s posebnimi potrebami?
8. Če bi moral(a) prijatelju razložiti, zakaj naj prebere to knjigo, kaj bi mu rekel/rekla?
9. Kako se ti je zdel ton knjige – bolj zabaven ali bolj žalosten?
10. Kakšno oceno bi dal(a) knjigi od 1 do 5 in zakaj?

Analiza odzivov

Čustvena odzivnost	<ul style="list-style-type: none"> • 9 učencev je reklo, da so ob knjigi občutili toplino in veselje, ker je brat Giovanni prikazan z ljubeznijo. • 4 učenci so priznali, da so se na trenutke počutili žalostno, ker so si predstavljali, kako težko mora biti včasih za družino. • 3 učenci so rekli, da jih je knjiga tudi nasmejala, ker je Giovanni počel zabavne stvari. <p>Analiza: Knjiga izzove mešanico veselja, sočutja in humorja – čustveno paleto, ki bralce pritegne in jih poveže z zgodbo.</p>
Identifikacija z avtorico	<ul style="list-style-type: none"> • 8 učencev se je poistovetilo z Giacomom, ker tudi sami včasih čutijo sram in hkrati ljubezen do svoje družine. • 5 učencev je reklo, da so se spomnili svojih bratov in sester. • 3 učenci se niso mogli identificirati z nobenim od bratov, ker je bila izkušnja zanje preveč posebna. <p>Analiza: Identifikacija poteka predvsem na ravni bratovske povezanosti in soočanja z občutkom drugačnosti.</p>
Estetska izkušnja	<ul style="list-style-type: none"> • 10 učencev je pohvalilo, da je knjiga napisana preprosto in zabavno, z veliko dogodki.

	<ul style="list-style-type: none"> • 4 učencem je bilo všeč, da gre za resnično zgodbo. • 2 učenca sta rekla, da je bilo nekaj poglavij dolgočasnih. <p>Analiza: Knjiga je zanimiva zaradi jasnega, mladostnega jezika in resničnosti. Dinamičen slog pritegne večino učencev.</p>
Učinek knjige na odnos do branja	<ul style="list-style-type: none"> • 11 učencev bi knjigo priporočilo sošolcem, ker je zabavna, poučna in resnična. • 3 učenci so rekli, da je knjiga bolj za tiste, ki radi berejo, ker je daljša. • 2 učenca je knjiga manj pritegnila, ker imajo raje fantazijske zgodbe. <p>Analiza: Knjiga ima dober potencial za spodbujanje branja, ker združuje resnično življenjsko zgodbo s humorjem in toplino.</p>
Izpostavljene misli in sporočila	<ul style="list-style-type: none"> • 7 učencev je izpostavilo misel, da je drugačnost lahko darilo. • 5 učencev je reklo, da se je treba naučiti sprejemati ljudi takšne, kot so. • 3 učenci so poudarili moč družinske ljubezni. • 1 učenec si ni zapomnil nobenega sporočila. <p>Analiza: Najmočnejše sporočilo, ki so ga učenci prepoznali, je pomen sprejemanja in ljubezni v družini.</p>
Kritična ocena	<p>Povprečna ocena knjige: 4,4/5.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 8 učencev je knjigi dalo oceno 5. • 6 učencev oceno 4. • 2 učenca oceno 3. <p>Analiza: Knjiga je bila sprejeta zelo pozitivno. Nižje ocene so povezane predvsem z osebno bralno preferenco.</p>

Diskusija o knjigi *Moj brat lovi dinozavre* je pokazala, da učenci zgodbo razumejo kot toplo in poučno pripoved o drugačnosti, družini in ljubezni. Identificirajo se predvsem z Giacomom in njegovimi občutki. Knjiga lahko nagovori širok krog mladih bralcev. Najmočnejše sporočilo, ki so ga učenci izpostavili, je pomen sprejemanja drugačnosti kot bogastva, ne kot ovire.

3.4.4 Primerjalna analiza odzivov na vse tri knjige

Čustvena odzivnost

- *Moje telo, moj dom* (Rupi Kaur): učenci so se večinoma počutili mirne, navdihnjene, a nekaj jih je knjigo doživelo tudi kot žalostno.
- *Dnevnik Ane Frank*: odzivi so bili izrazito čustveni – žalost, sočutje, strah; večina učencev je bila ganjena.
- *Moj brat lovi dinosavre*: prevladovali so občutki topline, veselja in humorja, pomešani z občasno žalostjo.

Knjiga Rupij Kaur spodbuja intimne, osebne občutke; Dnevnik Ane Frank sproži močne zgodovinske in tragične odzive; Mazzariolova knjiga pa nagovarja učence s kombinacijo humorja in sočutja.

Identifikacija z junaki

- Kaur: identifikacija z izkušnjami telesa, samospoštovanja, občutki odraščanja.
- Frank: identifikacija z vsakdanjimi čustvi (prijateljstvo, spori v družini), težje pa z življenjem v skrivališču.
- Mazzariol: močna identifikacija z Giacomom kot bratom, ki se včasih sramuje, a ljubi svojega brata.

Največ identifikacije je omogočila knjiga *Moj brat lovi dinosavre*, ker opisuje sorodstvene odnose, ki so učencem zelo blizu. *Moje telo, moj dom* nagovarja predvsem osebno samopodobo, *Dnevnik Ane Frank* pa izzove spoštovanje in empatijo, a manj osebnega prepoznavanja.

Estetska izkušnja

- Kaur: všeč jim je bila kratkost in ilustracije, nekaterim pa pogrešajo več raznolikosti.

- Frank: cenili so resničnost in dnevniški slog, a menili, da je knjiga dolga in včasih ponavljajoča.
- Mazzariol: hvalili so preprost, živahen jezik in resnično zgodbo; le redki so se pritoževali nad daljšimi poglavji.

Estetsko je bila Kaurina poezija najbolj dostopna po obliki, Frankova knjiga pa najzahtevnejša. Mazzariolova pripoved je učencem najbolj ustrezala po slogu, saj je hkrati preprosta in živahna.

Učinek na odnos do branja

- Kaur: dobra motivacija za manj izkušene bralce (kratka, lahka).
- Frank: bolj primerna za motivirane bralce, ker zahteva potrpežljivost in čustveno zrelost.
- Mazzariol: večina bi jo priporočila tudi sošolcem, ker je resnična, zabavna in poučna.

Za bralno motivacijo je bila najbolj učinkovita Mazzariolova knjiga, takoj za njo Kaurina. *Dnevnik Ane Frank* pa ima predvsem izobraževalno in zgodovinsko vrednost.

Izpostavljena sporočila

- Kaur: »Moje telo je moj dom« – sprejemanje samega sebe.
- Frank: upanje, pogum in optimizem kljub vojni.
- Mazzariol: drugačnost je darilo, pomen sprejemanja in družinske ljubezni.

Vse tri knjige učencem posredujejo močna, etična sporočila – samosprejemanje (Kaur), pogum in vztrajnost (Frank), ljubezen in sprejemanje drugačnosti (Mazzariol).

Kritična ocena

- Kaur: povprečna ocena 4,0/5 (pozitivna, a nekaterim monotona).
- Frank: povprečna ocena 4,2/5 (vrednotena kot pomembna, a zahtevna).
- Mazzariol: povprečna ocena 4,4/5 (najbolj pozitivna zaradi dostopnosti in topline).

Najbolje je bila sprejeta knjiga *Moj brat lovi dinosavre*, sledil je *Dnevnik Ane Frank*, najmanj pa Kaurina zbirka – čeprav še vedno s pozitivno oceno.

Sklep primerjalne analize

Tri knjige so pokazale različne vidike pomena branja:

- *Moje telo, moj dom* spodbuja osebno refleksijo in intimna občutja.
- *Dnevnik Ane Frank* krepi zgodovinsko zavest, empatijo in zavedanje tragične preteklosti.
- *Moj brat lovi dinosavre* nagovarja učence skozi zgodbo o družini, ljubezni in sprejemanju drugačnosti, zato deluje kot najbolj povezovalno in motivacijsko branje.

S kombinacijo teh treh knjig učenci razvijajo bralno pismenost, čustveno inteligenco, empatijo in kritično mišljenje. Empirični del raziskave pokaže, da različne literarne oblike (poezija, dnevnik, avtobiografski roman) ponujajo različne poti do bralne motivacije in osebne rasti.

3.4.5 Misli ob koncu druženja

Na koncu vsakega šolskega leta, po rešeni anketi, sem učence pozvala, da dopišejo svoje misli oz. ideje in napisali so sledeče.

- Všeč mi je bilo, ker sem lahko povedal svoje mnenje, pa čeprav ni bilo enako kot od drugih.«
- »Srečanja so bila zabavna, ker smo se pogovarjali kot prijatelji, ne kot v šoli.«
- »Najbolj mi je bilo všeč, da smo imeli skrivnostna vabila – počutil sem se, kot da sem v posebnem klubu.«

- »Včasih knjiga ni bila po mojem okusu, a sem se vseeno veliko naučila, ker smo o njej razpravljali.«
- »Zdaj sem ugotovil, da branje ni samo za ocene, ampak da je lahko tudi užitek.«
- »Bralno društvo mi je pomagalo, da sem začela več hoditi v knjižnico.«
- »Na srečanjih sem spoznala nove prijatelje, s katerimi se zdaj pogovarjam tudi izven šole.«
- »Dobro je, ker so knjige izbirali tudi drugi in sem bral zgodbe, ki jih sam ne bi nikoli vzel v roke.«
- »Rad bi, da bi bila srečanja še večkrat, ne samo enkrat na mesec.«
- »Želim si, da bi vse knjige, ki smo jih brali, imeli v šolski knjižnici, ker je bilo včasih težko pridi do svojega izvoda. Pa tudi da bi jih lahko brala še kdaj kasneje ali pa jih priporočila prijateljici.«
- »Staršem sem povedal, kaj smo delali, in zdaj tudi oni več berejo.«
- »Zdaj knjige ne vidim več kot dolgotrajne obveznosti, ampak kot nekaj, kar mi lahko polepša dan.«

4 ZAKLJUČEK

Raziskovalna naloga je izhajala iz vprašanja, kako lahko branje prispeva k razvoju otrok in mladostnikov ter kako ga je mogoče v šolskem okolju spodbujati na inovativen in privlačen način. V teoretičnem delu smo osvetlili pomen branja kot kompleksnega procesa, ki vpliva na kognitivni, čustveni, socialni in kulturni razvoj, v empiričnem delu pa smo predstavili primer dobre prakse – projekt *Tajno društvo mladih bralcev*.

Društvo je bilo ustanovljeno z jasnim namenom: učencem približati knjige na ustvarjalen, skrivnosten in doživet način ter jim omogočiti, da branje ne doživijo kot obveznost, ampak kot prijetno, igrivo in družabno izkušnjo. V desetih srečanjih, ki so potekala v dveh šolskih letih, se je oblikovala zaključena skupina šestnajstih učencev, ki so s svojo redno udeležbo in aktivnim sodelovanjem pokazali, da lahko tak projekt učinkovito nagovori bralno motivacijo mladih. Posebno vlogo pri tem so imeli skrbno pripravljene elementi skrivnosti – od personaliziranih vabil do tematsko oblikovanega prostora in priložnostnih presenečenj – ki so učencem dajali občutek posebnosti in pričakovanja ter krepili njihovo zavzetost.

Hipoteze, zastavljene na začetku raziskave, so se v veliki meri potrdile. Prva hipoteza je izhajala iz domneve, da mladi, ki živijo v okolju, kjer starši berejo in spodbujajo branje, pogosteje razvijejo pozitiven odnos do knjig. Rezultati opazovanja in anket so pokazali, da je bila večina udeležencev že pred vključitvijo v projekt deležna določene spodbude domačega okolja, kar je prispevalo k temu, da so bili pripravljene sodelovati in branju nameniti svoj prosti čas. Projekt pa je pri teh učencih dodatno utrdil bralne navade in jim pokazal, da branje lahko presega družinsko okolje ter postane del širše skupnosti.

Druga hipoteza se je nanašala na vpliv samega društva na bralno motivacijo in širjenje literarnega okusa. Podatki so pokazali, da so učenci zaradi sodelovanja v društvu posegali po knjigah, ki jih sicer ne bi izbrali sami, ter se spoznali z raznolikimi žanri in tematikami. Velika večina je poročala, da so knjige, ki so jih skupaj obravnavali, doživljali kot zanimive in dragocene. Pri tem so pomembno vlogo odigrale skupinske razprave, ki so omogočile, da so učenci slišali različna mnenja in interpretacije ter se na ta način učili odprtosti do literarnih izkušenj, ki so izven njihovega običajnega izbora.

Tretja hipoteza, ki je predvidevala, da redno skupinsko branje in razprave o knjigah prispevajo k razvoju empatije in socialnih veščin, se je prav tako potrdila. Učenci so razprave ocenjevali kot

sproščene, zanimive in prijetne, v njih pa so imeli možnost izraziti svoja čustva, se vživeti v literarne like ter razmišljati o različnih življenjskih situacijah. Opazovanja so pokazala, da so se pri nekaterih učencih okrepile sposobnosti poslušanja, izražanja svojega mnenja in spoštovanja drugačnih pogledov, kar kaže na pomembne socialne in čustvene učinke projekta.

Posebej velja izpostaviti, da so učenci društvo doživljali kot skupino, v kateri so se počutili sprejete in povezane. Občutek pripadnosti je bil močan dejavnik, ki je spodbujal njihovo redno udeležbo in aktivnost. Projekt se je tako izkazal ne le kot orodje za spodbujanje branja, ampak tudi kot prostor socializacije, sodelovanja in osebne rasti.

Sklepno lahko ugotovimo, da je *Tajno društvo mladih bralcev* uspešno doseglo svoj osnovni namen: učencem približati branje kot privlačno in dragoceno dejavnost ter jim omogočiti, da knjige in literaturo povezujejo s pozitivnimi izkušnjami. Rezultati raziskave potrjujejo, da inovativni pedagoški pristopi, ki vključujejo element igre, skrivnosti in skupinskega doživetja, pomembno prispevajo k spodbujanju bralne pismenosti in k oblikovanju pozitivnega odnosa do knjige. V času, ko je zanimanje mladih za branje pogosto v zatonu zaradi privlačnosti digitalnih medijev, takšni projekti predstavljajo pomembno pot naprej za ohranjanje in krepitev bralne kulture v šoli.

5 LITERATURA

- Allington, R. L. (2014). *What Really Matters for Struggling Readers: Designing Research-Based Programs*. Boston: Pearson.
- Bettelheim, B. (1976). *The Uses of Enchantment: The Meaning and Importance of Fairy Tales*. New York: Knopf.
- Bonner, S. F. (1977). *Education in Ancient Rome: From the Elder Cato to the Younger Pliny*. London: Methuen.
- Burke, P. (2000). *A Social History of Knowledge: From Gutenberg to Diderot*. Cambridge: Polity Press.
- Carr, N. (2010). *The Shallows: What the Internet Is Doing to Our Brains*. New York: W. W. Norton.
- Chambers, A. (1991). *The Reading Environment: How Adults Help Children Enjoy Books*. Stroud: Thimble Press.
- Chartier, R. (1994). *The Order of Books: Readers, Authors, and Libraries in Europe Between the Fourteenth and Eighteenth Centuries*. Stanford: Stanford University Press.
- Clark, C., & Foster, A. (2005). *Children's and Young People's Reading Habits and Preferences: The Who, What, Why, Where and When*. London: National Literacy Trust.
- Clark, C., & Picton, I. (2020). *Children and Young People's Reading in 2020*. London: National Literacy Trust.
- Clark, C., & Teravainen, A. (2017). *Reading for Pleasure: Trends and Challenges*. London: National Literacy Trust.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "What" and "Why" of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.
- Eisenstein, E. L. (1983). *The Printing Revolution in Early Modern Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Febvre, L., & Martin, H.-J. (1997). *The Coming of the Book: The Impact of Printing, 1450–1800*. London: Verso.
- Grenby, M. O. (2011). *The Child Reader, 1700–1840*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Grosman, M. (2011). Bralci in branje kot interakcija z literarnimi besedili. *Primerjalna književnost*, 34(2).

- Guthrie, J. T., & Wigfield, A. (2000). Engagement and Motivation in Reading. V: Kamil, M. L., Mosenthal, P. B., Pearson, P. D. & Barr, R. (ur.), *Handbook of Reading Research* (Vol. III, str. 403–422). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Hébrard, J. (2002). *Les bibliothèques et la lecture publique au XXe siècle*. Paris: Fayard.
- Iser, W. (1994). *The Act of Reading: A Theory of Aesthetic Response*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Javna agencija za knjigo RS (JAK). (2019). *Nacionalni mesec skupnega branja: Poročilo*. Ljubljana: JAK.
- Juvan, M. (2017). *Literature and Cultural Memory*. Bern: Peter Lang.
- Kovač, M. (2020). *Branje v Sloveniji: izživi in priložnosti*. Ljubljana: Založba FDV.
- LBLiteracy. Dostop 26. 8. 2025. <https://www.lbliteracy.co.za/why-you-cant-skip-reading-to-your-child-for-20-minutes-per-day/>
- Marjanovič Umek, L. (2009). *Razvoj bralne pismenosti*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- National Literacy Trust. Dostop: 21. 7. 2025 <https://literacytrust.org/>
- Nell, V. (1988). *Lost in a Book: The Psychology of Reading for Pleasure*. New Haven: Yale University Press
- Nikolajeva, M. (2014). *Reading for Learning: Cognitive Approaches to Children's Literature*. Amsterdam: John Benjamins.
- OECD. (2019). *PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do*. Paris: OECD Publishing.
- Ontario Literacy and Numeracy Secretariat 2010. Dostop 7.7.2025 <https://link.springer.com/article/10.1007/s10833-016-9284-6>
- Pečjak, S. (1995). *Psihologija branja*. Ljubljana: DZS.
- Perfetti, C. A., & Stafura, J. (2014). Word knowledge in a theory of reading comprehension. *Scientific Studies of Reading*, 18(1), 22–37.
- Piaget, J. (1970). *Psychology and Pedagogy*. New York: Viking Press.
- Ramšak, P. (2019) *Zašto djeca prestanu čitati?* Pogled kroz prozor 2020.
- Stanovich, K. E. (1986). Matthew effects in reading: Some consequences of individual differences in the acquisition of literacy. *Reading Research Quarterly*, 21(4), 360–407.

- Sulkunen, S. (2012). Finland: The Most Literate Nation? V: Brock, C. & Symaco, L. P. (ur.), *Education in South-East Asia*. London: Bloomsbury.
- Vincent, D. (2000). *The Rise of Mass Literacy: Reading and Writing in Modern Europe*. Cambridge: Polity Press.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press. (izvirnik 1934).
- Wolf, M. (2018). *Reader, Come Home: The Reading Brain in a Digital World*. New York: HarperCollins.